

המסלה

ישרו בערבה מסלה לאלקינו (ישעי' מ' ב')

ירחון — בעברית ובאידית

מוקדש לעניני תורה ויהדות

יוצא לאור ע"י ועד הרבנים דניו-יארק רבתי

חוברת ד' ה'

ב"ה, חרשי אייר-סיון, ת"ש

שנה ה'

החברת הזאת מוקדשה כולה להצלת

הישיבות נגועות המלחמה שמצאו מפלט

זמני בליטא ואשר קיומן בסכנה גדולה.

תוכן הענינים :

בואו ונחזק תורה, קול קורא, די ישיבה און איהר היסטארישע באדייטונג,

באשרייבונגען וועגען די פאלגענדע ישיבות לויט'ן א' ב': באראנאוויטשער,

גראדנער, וואלאזשינער, לאמזער, מירער, נאווהארדאקער, סלאנימער,

קאמעניצער, קלעצקער, און ראדינער ישיבה.

The Yeshivah: Its Historical and Cultural Significance ... Rabbi Moses M. Yoshor

"HAMSILOH"

Published by
RABBINICAL BOARD OF GREATER NEW YORK
229 East Broadway, New York, N. Y.

Vol. 5.

New York, May - June, 1940.

No. 4-5.

תנאי החתימה :

לחצי שנה — \$1.00

לשנה — 2 דולר

נדפס בבית הדפוס גינזבורג ליינאסייפינג קאמפאני, 63 סאמפאלס סטריט, ניו יארק, נ. י.

המלה

ישרו בערבה מסלה לאלקינו (ישעי' מ' ג')

ירחון — בעברית ובאידית

מוקדש לעניני תורה ויהדות

יוצא לאור ע"י ועד הרבנים דניו-יארק רבתי

חוברת ד' ה'

ב"ה, חרשי אייר-סיון, ת"ש

שנה ה'

שאלות הזמן

בואו ונחזק תורה

מאת הרב מ. מ. ישר

הגדול ונתן תחתיו אחר הקטן ממנו, כי אז תפלגה החתיכות הרחוקות שכח משיכתן רפה ותתפורגה לכל רוח באין מחזיק עוד את ברקיהן, החזק הזה כמו שהוא בהדוממים האלה, כן הוא בהגוף האחר, עם ישראל המחובר מאישים פרטיים, מבחזין נראה אותם כולם אחוזים ודבוקים זה בזה, אבל האם בכה אחר שזה בכלם?

„התורה היא המרכז אשר מישם דועה אבן ישראל היא תמיכון בכהה כרב או במעט גם אלה אם עובדה כבוד; אבל אם נחליש את המרכז מי יודע כמה אברים חלשים יפלו מהגוף בלי ישובו עוד אליו.

„נבאר את דברינו: האדם הוא מדיני מטבעו, ואפילו אותו הפרוש היושב מאחורי התנור בבית המדרש, גם הוא ישא ויתן עם איזה אנשים הקרובים אליו. הוא ברוב פרישתו יפעל מעט גם על החנוני, היושב כחנות של מזונות הסמוכה לבית המדרש כי יקבע עתים לתורה ולתפלה בצבור. החנוני הזה יפעל מבלי משים על היושב כחנות הגדולה בשוק העיר בתוך כי ישמור לכל הפחות את תפלת השחר בצבור וכן הלאה יפעלו איש על רעהו עד כי ימשכו לבית התפלה גם את האנשים הרחוקים מהיהדות על כל פנים אחת לשנה. היהודים האלה דהוו ליומא יפעלו על הרחוקים עוד באתר כי לא יבשו לכל הפחות בשם יהודי וככבודו

הישיבה היא המוסד הכי קדוש והכי יקר בחייו עם ישראל, הוא המקור שממנו שאבו אחינו שבכל דור ודור עוז ואמץ להתחזק מעמד לקיום בעולם. במרכז הזה התרכזו חיי נשמות האומה. ממנו נאצל ונתפשט קווי אור התורה, זיוי רשפי ילהבתיה. זרמי החיים האלו הפיחו רוח ישראל סבא בעמנו מרחוק ומקרוב, איש מאת רעהו התלקח וגם לרבות העצמות היבשות קמו והתעוררו לתחיה, הישיבה פורשת כנפי השפעתה על כל שדרות ומפלגות עמנו להתחזקם בצל השכינה.

וכמה גדולים הם דברי חכם וסופר הדור העבר ונאמנים הם לעד.

„חוק טבוע הוא בהאבן המגנטי למשוך אליו את הברזל, הברזל ימשוך אליו עוד חתיכת ברזל אחרת, ומחתיכה לחתיכה עד תם חוג פעולת המגנט — וכל אחד לפי רכות כחו כן יגדל חוג משיכתו. בהשקפה חיצונית נראה כי כל החתיכות האלו נמשכות בכה שוה אל המגנט המחזיק אותם כלם יחד, אבל באמת כל הקרובה יותר נחזקת בכה יותר גדול ובהתרחקה מן נקודת המשיכה כן נחלש תפישתה. כן אם ננסה הפעם להסיר את המגנט

עלינו. מטרה הננו לחיציהן ועלינו הן שולחות
בר נחש, כל עקרב וכל חיה טורפת הבאה
ינבזין. בדמינו ישהן יטפכות הן משקטות את
המית דהן האכזריה ובנו הן משתמשות
בבתרים כפני כל טרניא הבאה ביניהן וכפני
כל פורעניות הבאה עליהן או על מושליהן.

ואנו ה"יתומים" הגלמודים שבתבל, אמנם
נזפנו רצון ושבזר ממכות אויבנו, אבל רוחנו
לא נע ולא זע. אנו בשעה זו לוחצים את
תורתנו ללבותינו, מתעמקים בה ומוציאים בה
נחם לנפשנו. כי יודעים אנו כי אך לנו ניתנה
הזכות לקבל תורה קדושה מהר סיני. אך אנו
דוגלים בתורה זו של צדק ומשפט, בתורה זו
של אור ודורר. יודעים אנו כי עדיין קו האור
היחיד הנוצץ בעולם זה שאינו נותן את
העולם לחזור לתהו ובהו — מתורתנו הוא
חורר. יודעים אנו כי אם יש עוד בין אלה
אנשי רוח וצדק הרי מתורתנו שאבו את טובם.
ממנה כל מדה נכונה, כל מדה טובה ויפה
שבעולם. ברור לנו שרוחה של תורה זו, שמהר
חורב, תנצח את כל האגרוף הרוצה לכבוש
את העולם, ולא רק אנו אלא כל האומות
שבתבל סופם שיידגלו בתורתנו זו.

ולעתות בצרה וחורבן כשרגש היאוש והאכזב
מכרסם בנופנו, כשאנו נתונים ללעג ולקלס
„ומושפלים עד שאול תחתיה" — תורה זו
הנותנת לנו גאה וגאון וממנה אמונתנו בנצחון
הצדק.

„שמה תאמר אבר סברם ובטל סכויים ת"ל
ונראה בשמחתכם, שמה תאמר ישראל יבושו
ת"ל והם יבושו" (ב"מ, ל"ג).

רבותינו וחברינו הגדולים — ברוכים אתם בבואכם!

התורה מחזרת על אכסניה —

תורתנו החביבה, תורתנו הגלמודה, ההולכת
ונעה כמה עשרות של גליות מיום שחרב משכן
קדש בארץ חמדתה, שוב הולכת בגולה
ומחזרת על אכסניה — כי חרבו היכליה ושממו
בתי תפארתה שחיו לה מעבר לים.

וביחד עם התורה הגולה נודדים „תופשי
מיטותיה ופזרשי מחמוריה", שאין להם חיים
בלעדי התורה שאת דגלה הם נושאים.

וארצנו זו זכתה להיות לאכסניה להם.
ודאי שאין לבנו פונה לשמוח על החופים
שנטרפו וגרמו למלחינו וחובלינו שיעבירו את
ספינתנו לחופי אמריקא, אבל מכירים אנו
ויודעים להעריך את הזכות שזכו אתנו מן
השמים. כי הרי התגעגענו כל כך עליכם לאישי
התורה והרוח!

ואנו אומרים לרבותינו וחברינו הגדולים
ש"יט"א, שבאו עכשיו לארצנו, המאורות
הגדולים, שרי התורה ועמודי היהדות:

הרב ר' משה שאצקעס שליט"א

רב ור"מ דק' לומזשא

הרב ר' אהרן קאטליאר שליט"א

ר"מ רישיבת קלעצק

הרב ר' מנחם זקס שליט"א

חתן החפץ חיים וצ"ל ור"מ בראדין

הרב ר' אברהם יאפין שליט"א

ר"מ דמתיבתות בית יוסף

הרב ר' משה שקאפ שליט"א

ר"מ רישיבת גרודנא

הרב ר' ראובן גרודאוועסקי שליט"א

ר"מ רישיבת קאמעניץ

הרב ר' משה ליפשיץ שליט"א

אבר"ק סובלס

הרב ר' חיים קריגער שליט"א

רב בבירסעל בבלג'י

הרב ר' לוסקין שליט"א

אבר"ק שווינציאן

ברוכים אתם בבואכם! אודה הכנסתם
לגבולנו, ותהא האודה זרועה על דרככם,
וחילכם שנתתם לאוריתא קדישא יעמוד לכם
גם כאן להחיות את רוחה של תורתנו הקדושה
בארצנו.

ויהי רצון שיכירו רבבות אלפי ישראל שבארץ
זו כגדלכם ויתחממו באורכם ויתנו את ידם
לכם לאפשר את מחשבותיכם הגדולות להקים
כאן קן לתורה ואורה עד שנזכה כולנו כיחד
עם תורתנו הקדושה לגאולה שלמה בארצנו
הקדושה ע"י משיח צדקנו בב"א.

החומש של ש

(א)

הנאון ר"ד סאלאוויציק זצ"ל

מאת הרב חיים קארלינסקי

(המשך *)

5.

תיבה בבוא ר' יוסף רובער לעיר בראדי, הלך לקבל את פני הרב דמטא, הנאון ר' שלמה קלוגער, והציג את עצמו לפניו כנכדו של הגר"ח מוואלאזין, הרוצה לקיים בעצמו: „הוי נולה למקום תורה“. אך מפני שבגדיו היו קרועים ומטולאים ובמראהו החיצוני לא עשה רושם של תלמיד-חכם ממשפחה כה מיוחסת ומפורסמת, חשד בו הרש"ק כי שקר בפיו ולא האמין לבריו.

— ויאמר לו: אם אמת בפך כי נכד הגר"ח אתה וגם למדת בישיבת וואלאזין, בודאי יש תחת-ידך מכתב-המלצה מדורך הנאון ר' יצחק. וכאשר ענה לו בשלילה, החליט הרש"ק בלבו כי אך רמאי ונבל לפניו ויטעוהו עליו עד מאד. וינער בו על שהוא מתימר בכבודו של גדול הדור, כדי לרמות את חבריו ורצה לגרש אותו מעל פניו.

ויהי כאשר ראה הר"ד כי כלתה אליו הרעה, כאשר הרש"ק חושב אותו לאחד הריקים, ויפתח את סגור לבו ובעינים דומעות סיפר לו את כל מאורעות חייו ואת התלאות אשר עברו עליו בארץ מולדתו, עד שהחליט לעזוב את הוריו ומשפחתו ולגרוד למרחקים. וכדי לחזק את דבריו, התחיל להראות לפניו את כחו וידו החזקה כפלפולא דאודייתא.

והנה אך פתח הר"ד את פיו להתפלפל באחת הסוגיות החמורות, ויתפלא הרש"ק מאד על רוחב בינתו של האברך הצעיר, המפלס לו נתיבה במצולות יסדהלמור בחרפות נפלאה. חידושי הנאונים עשו עליו רושם כביר ועד מהרה נוכח לדעת, כי אורחו איננו אחד מה„קטליקני“, כפי שחשב מקודם, אלא „קנקן חרש מלא ישן“ אשר לגרולות נוצר.

אמנם טרם הוברר לו להרש"ק כי באמת

נכדו של הגר"ח מוואלאזין הוא אורחו, אולם מכיון שהכיר בו תלמיד-חכם ומופלג בתורה, הצטער מאד שכא לידו כעס וטעות, להוציא מיטפט מהיר רק למראה עיניו ולתת תלמיד חכם לפניו בן-בליעל. ויבקש ממנו סליחה ומחילה על העלבון והצער אשר גרם לו.

ברם, הרש"ק שהיה צדיק תמיד וזהיר בכבוד

חבריו, חשש שמא לא סלח לו אלא מן השפה

ולחוז אבל לכו כל עמו, וישתדל להראות לו

אותות וידות וחוכה וגם הבטיח להיות לו

לאחייצור ואחייסמך, שיוכל להגות בתורה

מתוך הרוחה ושלחה. וכדי לעקור מלבו של

הר"ד כל טיגא עליו, גרלהו נגר עמו ונגד זקני

עירו ויכבדהו לדרוש ביום השבת, בבית

המדרש הגדול של העיר בראדי.

השמועה שאברך ליטאי ידרוש בבית-המדרש

הגדול, התפשטה במהירות הבזק ואנשי העיר

שמעו ותמהו. העיר בראדי היתה כימים ההם

עיר מלאה חכמים וגדולי-תורה ועוד לא היה

כדבר הזה, שאברך בן-בליעל ישא מדברותיו

לפני קהל ועדה בבית-המדרש של הרב. לשמוע

דרשתו באו כל זקני ונכבדי העיר ובית-המדרש

היה מלא עד אפס מקום, ובראותם שגם רבם

הנאון רש"ק הוא בין הבאים, ויגדל התמהון

ויהי הרב לחידה. דרשתו שנמשכה שעה

ארוכה, עשתה רושם גדול על קהל הנאספים,

ואחרי שירד מעל הבימה, אמרו איש אל רעהו:

„ארי עלה ממדינת ליטא“. מאז גדל שמו

וכבורו בעיני אנשי העיר והרש"ק קרבהו מאד

וייש את כסאו בין בחירי תלמידיו.

אבל למרות פרסומו הרב והכבוד הגדול

שהנחיל לו הרש"ק, לא ארכו ימיו-שבתו בעיר

בראדי. מצד אחד היה קשה לו להתאים את

השקפת-חייו וחנכוו הליטאי, לאותה הסביבה

(*) ראה „המסלה“ חוברת אדר, תש"א.

14 סיפר לי אחד מנכדיו של הנאון ר"ד: אחרי שגירש את אשתו הראשונה, רצה דודו הנאון ר' יצחק מוואלאזין שיקח את כחו לאשה וגם הציע לו את השידוך באמצעות אביו. מפני טעמים שונים לא הכבדים הר"ד לשידוך זה, וכנראה, מפני שחש שכאם דודו בעצמו יציע לו השידוך לא יוכל להשיב את פניו מבלי להסכים להיות התגר, ע"כ לא נסע להפדל ממנו ולקחת מכתב תעודה, טרם הרחיק לגרוד למקום שאין מכירים אותו.

6.

בשנת תר"ד אחרי פטירת הגאון ר' אליעזר יצחקי⁽¹⁾ האב"ד וראשיהשיבה בוואלאזין ובתור ממלא מקומו נבחר גיסו הגאון ר' נפתלי צבי יהודה ברלין⁽²⁾, נמנו וגמרו גדולי הדור למנות כמשנה לראשיהשיבה את הגאון ר' יוסף רובער סאלאווייצקי. באותם הימים קיבל הרי"ד כתבדבנות מהעיר טעלז, אבל תלמידיו הישיבה עצרו בערו ולא נתנו לו לעזוב את וואלאזין. כשנודע לאנשי העיר טעלז שרבים החדש נתמנה לראשיהשיבה בוואלאזין, ויגדל כבודו בעיניהם. הם החליטו לעמוד בכל תוקף על זכותם ולאץ את הרי"ד שיבוא לשכון כבוד בעירם, ויזמינו אותו לדין-תורה לפני ביתדין של גדולי הרבנים. אולם ישיבת וואלאזין זכתה בדינה, ויהי לה לראש.

שנים אחדות השתמשו שני הגאונים בכתר אחד, באין פרץ וצוחה ביניהם. אך פתאם עברה עליהם רוחיקטטה לסכסך איש ברעהו. וזה הדבר: בשנת תר"ט אחרי פטירת הגאון ר' יצחק בן הגר"ח⁽³⁾, ירש את כסאו בתור האב"ד וראשיהשיבה, חתנו הבכור הגאון ר' אליעזר יצחק. אך בהיותו איש חולה ויודע מכאובים, מסר את כל הנהלת עניני הישיבה לגיסו הצעיר, הגאון הנצי"ב, שהיה משנה לראשיהשיבה. אולם כשהנצי"ב נתקבל בתור האב"ד וראשי הישיבה והרי"ד נתמנה כמשנה לראשיהשיבה, השאיר הנצי"ב את כל הנהלת הישיבה בידו,

הנליציאית אשר נדחף לתוכה באשמת פגעי החיים שעברו עליו; מצד שני — וכנראה יסוז היתה הסיבה העיקרית, כי בהיותו חריף גדול ועמקן עם הבנה יוצאת מהכלל, לא היה יכול להשלים עם דרך למורו של הרש"ק שהיה בקי ופושטן. מפני נסיבות אלו עזב את בראד, אחרי ששהה בה חרשים אחדים, ונסע להעיר לבוב ללמוד תורה מפי הגאון ר' יעקב משולם אורינשטיין זצ"ל הגאב"ד הלבוב⁽⁴⁾, שהצטיין בחריפות ובהבנה.

אך גם בהעיר לבוב לא האירה לו ההצלחה פנים. כבואו לשם נודע לו, כי הגאון רימ"א מרגיש את עצמו חלש מאד ושהוא חולה גדול באופן שלא יוכל להקשיב לקח מפיו⁽⁵⁾. הוא בא במבוכה גדולה, כי לא ידע לאן לפנות. ואחרי מלחמה פנימית חזקה והתלבטות-נפשית, בא לידי החלטה — לשוב אל ארצו ואל מולדתו. ויבא לעיר קובנה, מקום מגורו של אביו, שבע רגזו ונדודים.

בשובו לבית אביו בעירום ובחוסר כל, התחיל לחשוב חשבונו של עולם ולראות לתכליתו. ובחשבו כה וכה — מה עליו לעשות כדי שיוכל למצוא מקור לפרנסה אחרי שיקח לו אישה, ויחלט לפנות להגאון ר' יצחק אביגדור, האב"ד בעיר קובנה, ולבקש ממנו שיתן לו התרת-הוראה, שיוכל לקבל משרה של רבנות באיזו עיר. הגאון הנ"ל אשר הכיר את הרי"ד וידע את גדלו בתורה, לא איחר מלמלא את בקשתו ויכתרהו בסמיכת-חכמים להורות ולדון כאחד הרבנים המובהקים⁽⁶⁾.

אחרי שהוכתר בסמיכת-חכמים החליט להתחתן שנית ולחפש לו משרה של רבנות, ויסע לעיר וואלאזין ושם לקח לו לאשה את בתו של הרב ר' יצחק למשפחת עפראן. ברם, חותנו הר"י עפראן אשר ידע את כשרונותיו המצוינים של חתנו הגדול וכי עתיד מזהיר נשקף לו, הבטיח לתת לו את מוזנותיו בכבוד כדי שיוכל לשבת באהלה של תורה בלי טרדות הפרנסה. ויואל הרי"ד לאכול מוזנות על שלחן חותנו ובמשך מספר שנים ישב ושקד על התורה בהתמדה נפלאה עד שגדל מאד ושמו נתפרסם לתהלה כאחד מגדולי הדור.

(1) מהבר הספר "ישועות יעקב" וגאונני דורו הכתירוהו בתואר "רבן של כל בני הגולה". מקורם היה רב בעיר זאלקאווי ובשנת תקס"ח, אחרי פטירת הגאון ר' צבי הירש לוואניש מלבוב, נתקבל בתור הגאב"ד של העיר לבוב והגליץ.

(2) הוא נפטר ביום כ"ה מנחש"ב, תקצ"ט.

(3) בכתביהסמיכה הוסיף הגאון: כי אם אמנם לאות יחשב לו להיות הסומד על גבר מורם מעם כמותו, אשר כבר נודע מינו ומניסיו יצאו בכל השערים המצוינים בהלכה, אך הפץ ספקיו הוא עושה... חתנו של הגאון ר' יצחק בן הגר"ח נפטר בי"ט אלול, תרי"ג.

(4) חתנו השני של הגאון ר' יצחק בן הגר"ח. הוא התחיל להגיד שיעור בישיבת וואלאזין עוד בתינו חיתנו, בשנת תר"ו. היה נאון עצום ומחבר הספרים: "העסק שאלה", "העסק רבר", "שור"ת משיב רבר" וכו'. נפטר בעיר וורשה, כ"ח מנחש"ב, תרנ"ג.

(5) נפטר ביום כ"ז סיון, תר"ט, בעיר איווניניץ.

בארץ-ישראל, כמו בכל מדינת תורכיה, היו עובדות לסוחר, מלבד מטבעות המדינה גם מטבעות זהב וכסף של מדינות אחרות. וביחוד מדינות צרפת, אנגליה ורוסיה. רצה הגורל שרוקא מטבעות „מדינות ההסכמה" יהיו מהלכים בשוק, אם כי השלטון המדיני נטה לצד „מדינות הברית". בארץ-ישראל היה עוד יתרון לבסוף זה: פודמי בספים היו פורטים בפראנקים צרפתים והיו מקפידים לקבל רוקא חרשים. כסף הנייר לא היה נפוץ עוד בארץ. הערבי וביחוד הבידואי לא האמין בנייר. הוא רדש תמורת שהביא לשוק מטבע של זהב או כסף. הלירה הצרפתית בת עשרים פראנק זהב, נקראה בשם נאפוליון על שם צורת נאפוליון שהיתה טבועה עליה. הלירה האנגלית נקראה בפי הערבים „אל-חסאן" על שם צורת הסוס ורובבו הטבועה עליה, ובפי היהודים: פונט. עשרה רובל זהב דומי נקרא בפי הערבים: מוסקובי. מלבד מטבעות הזהב היו גם מטבעות כסף ונחושת של המדינות הזרות מתהלכות בשוק „עולי הרגל" הנוצרים, וביחוד הרוסים, שהיו מרבים לבוא בעונת הפסח הביאו אתם מטבעות מדינתם והיו משאירים אותם בארץ. מטבע המדינה היתה המטליק ובעברית עשיריה, ערכו 10 פרוטות. לפנים היתה גם מטבע של פרוטה אחת ונקראה בערבית פדה. אולם אז כבר לא היו לה מהלכים בשוק. במקומה בא הקאבאק, מטבע של פח בערך של שתי פרוטות. מטבעה זו טבועה בירושלים והיתה הולכת למתן צדקה לעניים. אחרי המטליק או העשיריה או הגרוש (פיאסמער) שערכו היה 40 פרוטות או ארבעה עשיריות. הגרוש היה של כסף. היו גם מטבעות של שני גרושים אבל אלה היו יקרי המציאות. הבשליק היה כסף סינים וערכו היה שני גרוש וחצי או עשרה מטליקים (עשיריות). היו גם חצאי בשליקים. המנ'ירי, מטבע של כסף, נקראה על שם השולטן עבד אל מנ'יר, שטבעה ערבה היה 20 גרוש. ממנה היו גם חצאים ורבעים. המנ'ירי מלאה תפקיד חשוב בחיי היהודים. חמש מנ'ירות נתנו במקום חמשה

הן בעינים הרוחניים והן בעינים הכספיים. דבר זה גרם לרין ודברים בין שני ראשי הישיבה, למי היתרון בהנהלת הישיבה: להנצי"ב שהיה ממלא-מקומו של חותנו, או להרי"ד שהיה נין ונכד להגאון ר' חיים מוואלאזין. היו מקרים שהרי"ד קיבל תלמידים חדשים מבלי להמליך תחילה עם הנצי"ב, ויחר הדבר בעיניו — על האחר שבא לגור וישפוט שפוט — ולא רצה לתת לתלמידים אלה את התמיכה הקבועה מקופת הישיבה. כמורכן טען הרי"ד, שהנצי"ב מקפח את זכותו ואינו נותן לו בדי מחיתו, באותה המדה שהוא מודר לעצמו. ותהי מריבה בין שני הנאונים.

מתחילה היה זה דיבאחים בתחום רשות היחיד שלהם, אבל לאט לאט חרג הריב ממסגרותיו ונדרס לרשות-הרבים של תלמידי הישיבה. כידוע היו שני הנאונים שונים זה מזה בדרכי הלימוד. הנצי"ב היה כפי גורל ופשטן בעל שכל ישר. דרך לימודו היתה: לבאר כל סוגיא בפשטות הניונית, ולנתח את הענין בהתבוננות יתירה של שכל הישר. הרי"ד היה חריף ועוקר הרים בפלפולו. דרך לימודו היתה: פלפולא ראורייאת בחריפות נפלאה, ולחדש בכל דין וענין-תלמודי מושגים יסודיים דקים מן הדקים. ויתחלקו בני-הישיבה לשתי מחנות. אלה אשר אהבו את הפשט הברור ואת הלימוד ההגיוני, נהרו אחרי הנציב, ואלה אשר הפלפול היה משאת-נפשם, נהרו אחרי הרי"ד. אש המריבה התלקחה בין כתלי הישיבה ותהי ללהבה אוכלת גם בין נבאי ועסקני הישיבה בכל עיר ומקום אשר דבר-הריב הגיע. (המשך יבא)

צ ר ת ה מ ט ב ע

מאת ד. נ. ברינקר

(רשמים מן החיים בארץ-ישראל בימי
מלחמת העולם)

הצרה הראשונה שפגעה ביישוב היהודי בארץ-ישראל עם פרוץ המלחמה — היא צרת המטבע.

סלעים לפיריון הבן הבכור. מחצית המג'ירי — במקום מחצית השקל ורבע המג'ירי היה תשלום הרופא שבא לבקר את החולה בבית... לירה הזהב התורכית היתה של חמש מג'ירות או מאה גרוש. זה היה הערך הרשמי של המטבעות, הערך שנקבע ע"י הממשלה והוא נקרא „סאח“, לאמור שלם, לפי ערך זה נתקבלו בפקידות הממשלה, הדאר, הטלגרף ומסלות הברזל. אבל מלבד הערך הרשמי היו עוד שני ערכים למטבע התורכית והם נקראו „שורוק“ — לא שלם, ערך אחר היה נהוג בבירות, ירושלים והגליל וערך שני היה נהוג ביפו והסביבה אולם כל שלשה הערכים לא היה להם קבע אפילו בפקידות הממשלה, וערכי המטבעות היה עולים ויורדים לפי ערך מחירי הזהב והכסף. גם זו היתה אחת הסבות לרבוז הכסף הזר בארץ. יוצאי הארצות השונות החזיקו בכסף הארצות שמתוכן באו. מוסדות וכוללים ניהלו את פנקסיהם וחשבונוניהם לפי המטבע של המדינה אשר ממנה באו רוב הכנסותיהם, ברובלים, פראנקים מארקים וכדומה.

בזה היה מצב המטבע בשנים כתקונן. כשרק הורגש מצב מלחמה באה מהפכה בעולם הכספים. עם פרוץ המלחמה אולו לפתע כל מטבעות הזהב והכסף, הן נעלמו מן השוק. הערבי הכפרי היה אונר תמיד מטבעות של זהב ולא הוציאו לשוק בכל מחיר. את צרור הכסף והזהב שלו היה מתיר רק לצורך גדול ביותר — לקנות אשה, סוס, פרד או גמל, אלה הדברים יקרי הערך הדרושים לו לעבודת השרה. אבל גם אז אין הכסף והזהב עובר לסוחר. כי אם עובר מערבי לערבי, מצרור לצרור ומכר לכר. גם יתר התושבים נהנו לשמור אצלם מטבעות של כסף וזהב ושולחנים היו מצויים בכל רחוב ושכונה שהיו פורטים כסף של מדינה אחת בשל אחרת, גדול בסמן, זהב בכסף וכסף בנחושת לפי הערכים שהם בעצמם קבעו ולפי המצב ברחוב. אם היה למשל יום של מתן „חלוקה“ או „דמי ישיבה“ והיו זקוקים לכסף קטן היה שער המטבע הקטנה עולה. שמשי הכולל, הישיבות

והמוסדות היו יורדים או אל השולחני הקבוע שלהם ומזמינים אצלו כך וכך מטבעות קטנות והלה היה אוסף משלו ומשל חבריו השולחנים וממציא את הדרוש ואם בא מישהו ביום זה לפרוט לירה זהב או מטבע של כסף לא היה משיג רק כשהעלה את המחיר. עם פרוץ המלחמה ירעו השולחנים כי עתיד ערך המטבע של זהב וכסף לעלות והם החביאו מיד את כל מה שהיה להם מן המוכן ועוד הוסיפו לאגור ולאצור.

השולחנים בימים ההם מלאו גם את תפקידם של הבנקים בזמננו. הם היו מלוים כסף ברבית לכוללים למוסדות של הישוב הישן והחדש, לאכרים וכו'. ובטחון כספם היו מקבלים מן הכוללים והמוסדות שטרות, לאכרים היו מלוים בשעבוד היבול, הקטיף והבציר. עם בוא השמועה הראשונה על פרוץ המלחמה קפצו את ידם. הם חדלו מלתת ואת המניע להם רדשו חזרה בכל התוקף. למחרת פרוץ המלחמה החלה צרת המטבע להצר לכל איש בישוב ולמדר את חייו. בלתי פרוטה מן הביס — פשוטו כמשמעו.

המוסד הכספי היחירי, שטפל בעסקי בנק רגילים ואשר היהודים נתנו אימון בו היה: המרכז הכללי של הבנק הציוני „אנגלו פלש-תינה קומפני“ (אפ"ק) ביפו וסניפיו בירושלים, חברון, חיפה וצפת. בעלי הכספים, וביחוד מבין העולים החדשים, הפקידו בו את כספם. סוחרים נשאו ונתנו אתו והאכרים נעזרו על ידו בהלוואות בתנאים נוחים יותר מאשר אצל שולחנים והמלוים הפרטים. וחנה פגעה המלחמה גם בו. בעלי הפקידונות תפסוהו ורדשו את פקידונותיהם — ובמטבע של זהב דוקא. שלא כבאנקים אחרים, שהפסיקו מיד כל משא ומתן וסגרו את דלתותיהם, היה הבנק היהודי. הוא שלם ביום הראשון וביום השני ובהב ובכסף, אולם ביום השלישי חדל גם הוא מלשלם. הממשלה הבריוח מוראטוריום לחדש ימים, ובל תנועת המסחר והקנין, כל עסקי לזים ומלוים, נפסקו. אין איש נותן בהקפה. כולם רוצים רק מטבע של זהב וכסף וזו איננה. עד פרוץ המלחמה היה בשוק מחזור גדול של

של המדינה נאסר. במקומו בא כסף הניר, הלירה התורכית, שלפי פקודת השלטון חייבים היו לקבלה בערכה המלא, הרשמי, אבל ערכה הממשי הלך ופחת מיום ליום עד אשר לירה תורכית נמכרה בשנים-שלשה ביסליקים (10-12 גרושים) וגם במחיר זה לא קנה אותה כי אם מי שסיכן את כספו ואת נפשו כאחר. אולם הישוב העברי בעיר ובכפר חיפש ומצא עצות, דרכים ואפשרויות כיצד לקיים את החיים באיזה אופן שהוא. וגם להמטבע נמצאו כפעם בפעם תחליפים שונים כשם שנמצאו תחליפים לצרכי אוכל שנתמעמו ואזלו בימי המלחמה.

חדושי תורה

בדין נשבע לבטל או לקיים את המצוה

מאת הרב איסר יהודא אונטרמן
אב"ד דליברפול

א.

א) הרמב"ם בפ"א מהל' שבועות, הל' ו' מפרש דין נשבע לבטל את המצוה (ראין השבועה חלה עליו ועובר משום שבועות שוא) כיצד, כגון שנשבע שלא יתעטף בציצית, שלא ילבש תפלין, וכו', עיי"ש. וקשה להבין מה דנקיט רבנו שלא להתעטף בציצית בהרי שבועה של ביטול מצוה, דהרי כשאינו לבוש טלית של ד' כנפות אינו מחוייב בציצית, וא"כ כנשבע שלא להתעטף אין כאן ביטול מצוה דאם לא יתעטף בה לא יתחייב במצות ציצית, וכבר העירו על זה נושאי כליו. ובפי' הרב"ז של הרמב"ם מפרש שרבנו מיירי כגון שנשבע להתעטף בטלית המחוייבת ולא להטיל בה ציצית. אבל אם נשבע סתם שלא להתעטף בציצית אין זה נשבע לבטל את המצוה, עיי"ש. אבל הלשון שלא יתעטף בציצית אין משמעותו כן, ודוחק רב הוא להכניס כונה כזו בדברי רבנו אשר לשונו תמיד ברורה ומדויקת.

מטבעות כסף וזהב, הבנק שילם למפקדיו במשך שני הימים סכומים עצומים לפי ערך הישוב בימים ההם ובשוק — אין פרוטה לפרוטת. על התושבים הקבועים נוספו בתור אחים לצרה ולסבל אורחים רבים שעלו לרגל בימי הפסח הקודם ולאחריו והם התמהמהו ונשארו בערים ובמושבות, קשריהם עם חוץ לארץ נפסקו לפתע ופקרנותיהם המעטים בבנק היו כאבן שאין לה הופכין.

אולם הבנק היהודי מצא עצה. הוא הוציא בנקוטים — היינו שטרות על הבנק, בסכומים של חמשה, עשרה, עשרים ועד מאה פראנק. המחאות אלה נתן לבעלי הפקרונות, בהם סידר הלוואות לסוחרים ולאכרים. קשהל האמין בבנק וקבל את ההמחאות. ועדי הערים והמושבות הדפיסו שטרות קטנים, למטה מחמשה פרנקים ופרטו בהם את ההמחאות של הבנק ובצבור היתה הרוחה. מטבע הניר היהודית, של הבנק ושל ועדי הערים והמושבות מלאו את מקום מטבע הזהב והכסף של הממשלה התורכית ושל הממשלות הזרות והחדרה הנדולה שתקפה את כל שדרות הצבור, חלפה. התרגלו לפרוט ניר בניר. פסקו לדרוש "מצללים" והחלו לתת סחורה גם נגד "המחאות" של הבנק היהודי וגם נגד "פתא" של הועד היהודי.

אבל ה"שמחה" לא ארכה זמן רב. עיני הממשלה היו צרות ביהודים. היא הביטה על יהודי ארץ-ישראל בכלל ועל הישוב החדש בפרט, בעין רעה, בחשד. העתונות הערבית הסיתה יום יום ביהודים והדברים עשו פרי. ראשית מעשיה עם פרוץ המלחמה, היתה להצר את צערי היהודים וגזרותיה הראשונות פגעו באפ"ק וביחוד בשטרות ההמחאה שלו, שראתה בהם, כסף-ממשלתי, והיא אסרה את הבנקנר טים הללו ואת הפתקאות של ועדי הערים והמושבות גם יחד עוד לפני שסגרה את הבנק. צרת המטבע חזרה לקרמיתה והחמירה משבוע לשבוע ומחורש לחורש.

ככל אשר התרחבה המלחמה כן גדלה המצוקה הכספית בישוב. הכסף אזל ונאסר גם בכל יראה ובכל ימצא. מטבע הזהב והכסף

שאפשר לו לשמור השבועה ולבלי לעבור על המצוה, דהיינו שיא יתעטף בטחית, מ"מ לא חלה השבועה ובכ"ל.

(ב) ומקורו של דין זה הוא מקרא שנאמר להרע או להטיב. וכמפורש בברייתא בשבועות דף כ"ז מה הטבה רשות אף הרעה רשות יצא נשבע לבטל את המצוה ולא ביטל שהוא פטור. ובירושלמי שם הלשון מפורש, "יצא דבר שהוא של איסור ודבר שהוא של היתר" ופירושו שכל מה שהוא נידון בדיני איסור והיתר ואינו של רשות אין השבועה חלה עליו (ובכ"מ שם נדחק לפרש, "של היתר" היינו של מצוה), משום דכל דין שבועה ניתן רק לדבר הרשות בלבד. וקרא זה דלהרע או להטיב קפטר לה מקרבן, אבל לענין לאו ממעטינן לה בנדרים דף ט"ז מקרא אחרינא, דלא יחל דברו אבל מוחל הוא לחפצי שמים, ובאמת גם בנידן דירן היכי שלא נתחייב עדיין במצוה חפצי שמים מקרי, דסוב"ס הרי השבועה תמנעהו מלעשות חפצי שמים, היינו מלקיים מצות ציצית וכדומה. ולשון הירושלמי, בנדרים פ"ב הוא: תני ד' ישמעאל בכל היוצא מפיו יעשה ולא היוצא מפי שמים, והיינו שאין כח בשבועה למנוע אותו מלקיים מה שיצא מפי שמים, וכמו שבארנו.

אכן פשוט הדבר שאם נשבע שלא לשחוט עוף או שלא לבנות בית אין זה מקרי כלל נשבע לבטל את המצוה מפני שע"ז ימנע ממצות כסוי או ממצות מעקה, משום דמעשה זה של שחיטה הוא רק הכשר המביא לירי מצוה, ולא דמי כלל לעטיפת הטלית שזהו בעצמו מעשה המצוה, דהרי כל זמן שהוא מעוטף בטלית מצוית מצוה מסיים מצות ציצית.

(ג) ונראה לי להביא דאי' להגדרה זו של בטול מצוה לענין שבועה ממה דפסקינן ביו"ד סימן רל"ט ס"ז דאם נשבע לחלוץ ליבמתו שאין זה בטול מצוה, ומעם הדבר הוא משום דכרדיה תלא דחמנא, אי ניחא ליה ליבם אי ניחא ליה לחלוץ.

ובתשובת הרא"ש, שהוא מקורו של דין זה, מוסיף, "ובינן שבאותה שעה נתרצה לחלוץ וזהו מצותו", עיי"ש. ולכאורה הלא אין בזה

וביותר קשה מה שכתב הרמב"ם להלן בפ"ה הלכה י"ח, שאם נשבע שלא יישב בצל סוכה לעולם או שלא יעלה עליו בגד שנה או שנתיים חלה השבועה בכלל, ונראה מלשוננו שהשבועה היא שלא ילבוש הבגד. ואמנם הרדב"ז רוחק לאומקי גם שם שלא יעלה עליו בגד המחויב עם ציצית אלא יעלהו בלא ציצית, ועיי"ש בכסף משנה, ובכ"מ כתב שיש ודאי טעות סופר יאינו מוצא לו מקום.

ואלם לענ"ד נראה לומר דבר מחדש ולתרין דברי הרמב"ם בפשוטם, דמיירי הכא בנשבע סתם שלא להתעטף ומ"מ אין השבועה חלה עליו. וכן הדין בכל מצוה כזאת שאינו מחוייב בה עדיין ויכול למנע מלהתחייב בה, שאם נשבע שלא לקיימה הוה נשבע לבטל את המצוה. דגדרו של דבר הוא, דאין אדם יכול לעכב את עצמו ולחסום את הדרך לקיים איזה מצוה ע"י שבועה. ולא רק היכי שנשבע לחטוא נגד עשה או ל"ת שבתורה ולעבור עליהן הוה ביטול מצוה, אלא גם היכי שהשבועה באה לעכבו מלהתחייב בה או לשלול האפשרות של קיומה הוה ביטול מצוה, ולכן אם נשבע לבלי לבסות דם שחיטת העוף או לבלי לעשות מעקה לגנו או לבלי להפריש תרומה נראה לענ"ד לומר דאין השבועה חלה לשיטת הרמב"ם זו, אע"פ שכשעה שנשבע עדיין לא שחט העוף ולא בנה הבית ולא נתחייב להפריש תרומה ויכול איפוא לשמור את שבועתו ולבלי לעבור עברה מ"מ ביטול מצוה מקרי.

ומעמו של דבר הוא כמו שנפרש להלן באורך, דכל דין שבועה מה שנתנה לנו תורה להוסיף על עצמנו איזה איסור או איזה חיוב הוא רק לדבר הרשות בלבד, ולא לדבר שהוא מעניני מצוה, וממילא גם בהאופנים הללו שפירשנו לא כל כמינו בשבועתו למעט את האפשרות של קיום מצות ד', ואם עשה כן אין השבועה חלה כלל.

ומפני שיש חידוש בדין זה נקט רבנו הרמב"ם ז"ל בין האופנים של נשבע לבטל את המצוה דלא מהני גם אופן של נשבע שלא להתעטף בציצית, לאשמעינן רבותא דאף

הרשות עם דבר מצוה ויש לומר כולל, אבל הכא אירי ואירי מצוה הם וברין שלא תחול שבועה אפילו על אחת, אלא רביון שנתנה לו תורה זכות הבחירה לבחור בזו או בזו לבן יכול לשבע שלא יעשה אחת מהן. היינו שיבחר לו את השנית. וכל זה כשיקיים אחת, אבל אם אינו בוחר לעשות כלל ונשבע לאסור את שתיהן שוב אין השבועה חלה אפילו על אחת משום דבאמת שתיהן מצוה ואין כאן דבר רשות כלל. שוב מצאתי בתשובות הריב"ש סי' קנ"ט שהקשה קושיא זו דאם נשבע שלא לחלוץ ושלל לייבם תיחול השבועה בכולל, ותיירץ דאין כאן דבר הרשות ולא שייך בולל, ונפסק בן להלכה באה"ע סי' קס"א, סעיף ד'.

ב.

(א) ואחרי שבארנו כלל זה בנוגע לנשבע לבטל את המצוה נראה לפענ"ד להוסיף ולומר כי נדר זה עצמו שייך גם בנשבע לקיים את המצוה, והיינו כי אם נשבע לעשות דבר של מצוה שעדיין לא נתחייב בה ויכול למנוע את עצמו מלהתחייב בה, מ"מ לא חלה שבועה לחייבו בכך וכל זה בכלל נשבע לקיים את המצווה הוא. כי דיני נשבע לקיים המצוה תלויים בדיני נשבע לבטל המצוה, כמפורש במתניתין דשבועות, דף ב"ז, בדבריו חכמים לר"י ב"ב (מפני שלא עשה בה לאו כהן), ולכן בנוונא דאין השבועה חלה לבטל אינה חלה גם לקיים.

ונרויח ליישב בפשיטות סוגית הגמ' בגרדים ר' ח' בדינא דר' גידל אמר רב, דהאומר אשבים ואשנה פרק זה או מסכתא זו נדר גדול נדר וכו', ומסיק הש"ס הא קמ"ל ביון דאי בעי פטר ופשיה בק"ש שחרות וערבית משו"ה חיילא עליה שבועה. והקשה בריטב"א שעל הרי"ף, דביון דמירי שם דאמר פרק זה או מסכתא זו א"ב למה לי טעמא דמצי פטר נפשיה תיפוק ליה דבלאו הכי חיילא, משום דבלא השבועה היו יכול ללמוד במקום אחר ועבשיו בנשבע מחויב ללמוד פרק זה? ורוצה הריטב"א לרחוק בדבריו הגמ' דמה דקאמר דאי בעי פטר נפשיה בק"ש לאו דוקא

שום חרוש כלל ומאי קמ"ל, ובי לא ידעין שאין עבירה לחלוץ והלא גם חליצה מצות התורה היא? והאיך תיסק אדעתין דנשבע לחלוץ הוה לבטל את המצוה שצריך להסביר הרבה משום דברידיו תלה רחמנא, הא ודאי אין שום עבירה בחליצה? וליבא למימר דמשום מצות יבום קודמת הוה סליק אדעתין דמיקרי לבטל את המצוה, דהא סוב"ס אין עבירה בחליצה ולמה לא תחול השבועה? וגדולה מזו מצינו דנשבע לבטל מצוה דרבנן חלה שבועה אע"פ דמיקרי עברין כשעובר כל מצוה דרבנן וב"ש בחליצה שאינה שום עבירה דהשבועה צריכה לחול ומאי קמ"ל?

אולם לפי דברינו טובא קמ"ל, ודבריו הרא"ש מסבירים לנו טעמו של דבר, דהרי בדרנו קודם דגם מי שמונע את עצמו בשבועתו מאפשרות קיומה של מצוה, גם בטרם שנתחייב בה ג"כ לא חיילא שבועתו, דלאו כל במיניה למעט ממנו אפילו אחת ממצוות התורה, וא"כ לכאורה בנשבע שלא לייבם אין השבועה צריכה לחול דהרי מקורם היו עליו שתי מצוות, חליצה או יבום, אי בעי הא עביר ואי בעי הא עביר, ועבשיו ע"י שבועתו הוא חוסם לפניו את הדרך מלקיים אחת מהם, ולפי"ז האיך תחול שבועתו והלא כל דין שבועה הוא רק לרבר הרשות בלבד ובמו שבררנו למעלה. ולכן פירש לנו הרא"ש דין זה כי הנשבע לחלוץ אין זה בכלל לבטל המצוה, משום דהתורה נתנה הבחירה לו ויכול הוא לייבם שיבחר במצות חליצה. ובן נימא בכל שתי מצוות שהרשות בידו לבחור אחת מהן, בנזן מצות ערופה ופרייה של פטר חמור, דאם נשבע שלא לעשות אחת מהן השבועה חלה, משום דברידיה חלה רחמנא לבחור ברצונו.

(ד) אולם אם נשבע שלא לחלוץ ושרא לייבם, או שלא לפדות ושלא לערוף אין בדבריו כלום. ולכאורה קשה למה לא תחול השבועה בכולל, כמו בשבועה שלא אוכל מצה דמינו דחיל על מצת דשות חייל נמי בכולל על מצת מצוה, בן הבא. ביון דחיילא שבועה על אחת מהן תאסר גם השנא בכולל? אבל אין זה דומה, דהתם יש בשבועתו דבר

וכונתם משום דכלא שבועתו מצי ללמוד במס' אחרת.
אולם הר"ן ועוד ראשונים לא פ"י בהריטב"א, דהרי הר"ן יליף מגמרא זו כי מידי אתיא מדרשא חיילא שבועה עליה, שהרי חייב הוא ללמוד יום ולילה כפי כחו אלא שאין זה מפורש בקרא עיי"ש. ממילא נשמע דנשבע סתם ללמוד תורה ולא אמר פרק זה ג"כ חיילא שבועה, ובכן לדידהו קשה סוגיית הגמרא, כיון דר"ר נידל מידי שאמר פרק זה ומסכתא זו א"כ למה לא תיחול השבועה מטעם אחר, היינו מפני שמחייבתו ללמוד פרק זה דוקא?

(ב) אבל לפי סברתנו אתי שפיר, דקודם עלינו נחקור האידך יהא דין זה לענין בטול מצוה כיון דנשבע שלא ללמוד פרק זה או מסכתא זו, אם חיילא שבועתו או לא? מי אמרינן דאין זה לבטל מצוה משום דאפשר לו לקיים מצות ת"ת בפרקים אחרים, או דילמא סוב"ס בטול מצוה מקרי משום דלאו כל כמיניה למעט עליו דין ת"ת אפילו בפרק אחר. ונראה לענ"ד לומר דאין השבועה חלה עליו ככה"ג, משום שאין אדם יכול לאסור עליו בשבועתו אפילו פרק אחד מן התורה, וכמו שבארנו לעיל דייני שבועה נתנו רק לדבר הרשות כלכך ולא למעט עליו אפילו אחת ממצוות התורה או פרק אחד מלמוד התורה (אם לא משום דאין חיוב זה ללמוד תורה מפורש בקרא, וכדברי הר"ן בנדרים שהכאנו). וביוון שכן שאין שבועה ככה"ג לבטל, היינו לאסור את עצמו מללמוד פרק זה, ממילא אינה חלה גם לקיים, ולכן סובר הר"ן ודעימיה דאין זה מהני מה שהוא מתחייב ללמוד פרק זה דוקא, משום דעל זה לא היתה שבועה חלה (ואחרי דלכטל לא חיילא כה"ג) ולכך מפרשים הם הטעם משום דאין החיוב להנות בתורה מפורש בקרא וכדאיתא בר"ן שם.

וראוי לשום לב כי הר"ן עצמו בנדרים משווה דין לבטל לדין לקיים את המצוה, כי הוא מביא דא"י משם למה שפירש בפ' שבועות שתיים, כי על מלתא דאתיא מדרשא חיילא שבועה עיי"ש, אעפ"י שבנדרים מידי בנשבע לקיים המצוה ואילו בשבועות בנשבע לבטל

זכות פרטי של המוריש

מאת הרב אשר ניפן הלוי לעזריאל

(המשך)

והנה לכאורה היה נראה לאמר כי מקור לזה הוא מחלקת בש"ס גיטין מ' מ"א הרי לישנא בש"ס אליבא דאמימר אם מפקיר עכרו ומת אם אותו העכר יש לו תקנה על ידי שחרור היורשים כי ללישנא אשר אותו העכר אין לו תקנה ואין היורש יכול לשחרר כבר כי איסורא לבריה לא מוריש והיה בהסכר יען כי הוא זכות פרטי של המוריש כי בעלות דיני האיסור של העכר ולהעבירו למדרגת קדושה של ישראל אינו גדר זכות בעלות כללית כי אם נקבה בה דין של זכות בעלות פרטית אשר רובש לו האדם הקונה את חלק הממון שבו ואינו כדון ירושה ורבינא הסוכר כי גם איסורא לבריה מוריש יסבור כי גם דין זכות פרטי הוא כדון ירושה וכוה יהיה ניהא לישוב את דברי התו"ס גיטין מ"ג ע"ב ד"ה אבל וז"ל וא"ת הא דאמר אמימר לעיל המפקיר עכרו אין לו תקנה דאיסורא דאיבא גביה לא מצי מקני ליהובאן משמע דיש לו תקנה בשטר וב"ו וי"ל דלא דמי למפקיר דעוב"כ לא קני ליה אלא למעשה ידיו ואבתי פש ליה נבי ישראל ממזא דקני ליה לקנס ולוולדות עב"ל התו"ס והקשה על זה המהרש"ל ז"ל וז"ל ותימה דא"כ לפ"ו לעיל בעובדה דסקרתא דאקשו רבנן לרבינא מהא דאמימר לימא להו שאני התם דמכרו לעב"ס דלא קני אלא למעשה ידיהם ומדן המדש"א תירץ וז"ל: אבל הנראה דלעיל איירי דכבר כלו מרוותא דעב"ס ונם מרוותא דישאל קמאי מתו וכיון דעב"ס כלו אין כאן על העכדים קנין דמעשה ידיהם ונם מרוותא דישאל מתו וא"א להנחיל ממון זה לבניהם כאן דאין עליהם שעבוד מעשה ידיהם והוה שפיר דומיא למפקיר עכרו ומת אבל הכא כאן דמרוותא

עבר או שפחה פטור מן הקנס שהוא שלשים סלע הכתוב בתורה אם המית שלא בכונה משלם חצי דמי העבר או השפחה כאלו המית שור חבירו או חמורו. והראב"ד משיג א"א הסברה הזו אינה מחזורת שהרי ע"פ עצמו דאמר רבה דלא משלם כופר בבן חורין אפ"ה משלם דמים ולגבי עבר דמים נמי לא משלם שלא בכונה ואי בבן חורין לא משלם חצי דמים גבי עבר אמאי משלם חצי דמים, אלא מסתברה בין בבן חורין בין בעבר דאין משלם בין ע"פ עצמו בין שלא בכונה ועיין בלח"מ אשר ביאר כוונת השגת הראב"ד כי דברי רבינו הם נגד סוגית הש"ס שם אשר לפי דברי רבה בבן חורין משלם דמים שלא בכונה ובעבר פטור. ודברי רבינו הם להיפך אבל עיין שם בדברי הגאון הלח"מ אשר אין בדבריו כדי ישוב לבאר את שיטת רבינו והגאון א"ש דוצה לישב את סבדת רבינו בזה לשיטתיה כי גם נזק הוא קנס א"כ למאן דסבר כי כופרה לאו כפרה והוי כנוז דין קנס עליו דמה לי קטליה פלגא מ"ל קטליה כולה וא"כ יתכן מה דפטר כאן תם מתשלומי דמיו בהמית בן חורין שלא בכונה כיון דבכוונה ליבה כופר שלא בכונה נמי לא קנסתו רחמנא לשלם, דהיבן מצאנו תשלומי קנס לשלא בכונה לחורא אבל בעבר דממון גמור הוא דחסריה ודאי משלם ולפ"ז רבה לא פליג על דברי רבינו דאימת מחייב דמים במועד דאיכא כופר אבל בתם דפטור לגמרי דק שלא בכונה נקנסיה זה אינו מושכל עיי"ש בדבריו אבל אחרי בקשה המחילה מהגאון האריר בעל א"ש ז"ל כל רואה יראה כי אין דבריו מספיקים כלל לישב את דעת רבינו כי מה שאין דמים בכונה יען כי התם מגופו משלם ו, הביאורו לב"ד וישלם לך. א"כ מה זה שייך לאמר דהיבן מצאנו קנס לשלא בכונה לחורה הלא בכונה ג"כ חייב אלא שאין ממה לגבות ואין זה פטור כלל וגם לענ"ד אין לדמות נזק שור באדם לנזק אדם באדם כי הלא דעת הרמב"ם כי הקנס הוא דק נזק וצער אבל שבת ודיפוי ובשת הוא ממון א"כ מסתברה לאמר כי גם לדעת הרמב"ם כי דק אדם באדם אשר משלם את השבת אשר הוא נזק של אדם מהפסד

דעובר כוכבים עדיין קיימים לא תפקע מהם שעבור מעשה ידיהם וכ"ו עיי"ש וכתב עליו רבינו הגאון הפ"י ז"ל ולענ"ד לא ידעתי מאין יצא לו בן דנהי דאיבעיא לו לעיל בעבר שמכרו רבו לקנס אי מכר אי לא היינו דוקא לענין מכירה ומשום מקנה דבר שלא בא לעולם משא"כ להוריש לבניו מהיכא תיתי נאמר שלא יהיה לו כוח להוריש לבניו דירושה הבאה מאליה מהני לכל מילי שכן נראה עיקר בדברי המהרש"ל דחתם בדיסקרתא לאחר יאוש הוי וכ"ו דמדינא לא קנאו העכו"ם לקנס ולוולדות. וכן הקשה הגהות קרני ראם על מקומו. ולדברינו כי המחלוקת אמימר ורבינא אם איסורא לבריה מוריש או לא הוא תלוי בזה אם זכות ירושה הוא גם על דין זכות פרטי של המוריש כי לאמימר אשר איסורא לבריא לא מוריש הוא יען כי אין דין ירושה על זכות פרטי נאמר כי גם זכות קנס והוולדות הוא גם כן בעת אשר אין בכר שעבור עבדות על מעשה ידיו של העבר הוא כמו כן כדון זכות פרטי של המוריש כלומר אשר נצמח ממעשיו וזכותו הפרטי אשר היה לו בהעבר ואין על זה דין ירושה כמו שאין דין ירושה על ט"ה וא"כ לאמימר כמו שאין ירושה על האיסור אין דין ירושה על זכות קנס וולדות ויצדק בזה דברי מרן המרש"א. אולם מלבד אשר אין כלל לדמות זכות הקנס וולדות לזכות ט"ה ואיסור וקשה לאמר כי אין על הקנס וולדות דין ירושה אשר הוא זכות ממון הנצמח מעצם זכות בעלות על הדבר הזה מלבד זה אין דברינו נכונים בזה כי הלא להלכה פסקינן כי גם איסורא לבריה מוריש כמו שפסק הש"ס והלכתא כרבינא והובא להלכה ברמב"ם פ"ח מה"ל עבדים ה"ט י"ג ובטוש"ע ס' דס"ז ס"ק ס"ד א"כ א"א לאמר כלל כי דעת האומרים כי אין זכות ירושה בט"ה אשר הוא לפי הגדרתי זכות דין פרטי של המוריש והיה המסור לזה מדין ירושה באיסור לגבי עבר כי הלא בזה נפסק כי יש דין ירושה.

אבל לענ"ד המסור לזה יהיה פלוגתת הרמב"ם והראב"ד. הרמב"ם בפ"י מה"ל חו"מ ה"ל י"ד נראה לי שאע"פ שהתם שהמית שלא בכונה

אביריו ממילא הנזק הוא קנס אבל שור באדם אישר אינו משלם שבת או נזק הוא גם לרעת הרמב"ם הוא ממון ולא קנס לזאת לענ"ד הסבר מחלוקתן של הרמב"ם והראב"ד בזה אם יש דין ירושה על זכות פרטי של המוריש ברמים של בן חורין הוא זכות פרטי כלומר כוח וזכות החיים של כל איש ואיש אינו דבר העומד למכירה ואינו דין ממון כי אם זכות פרטי של כל איש ואיש ואין שייך על זה דין ירושה ולרעת הראב"ד גם זכות דין פרטי הוא בדין ירושה וזה הוא שורש מחלוקתן של הרמב"ם והראב"ד בזה כי להרמב"ם אשר אין דין ירושה בזכות פרטי של המוריש א"כ א"א לאמר כי יהיה דין רמים בבן חורין כי הלא מדין ירושה אין בזה כי הוא זכות דין פרטי של המוריש ולחמת אין שייך להתחייב כי אין חיובים למת ודין משמש או ירושה בקבר הוא רק על מה ששייך דין ירושה אבל להתחייב ישר למת לא שייך כמו שכבר הוזכר בדברינו ודין כופר הוא חיוב ישר ליורשים אבל רמים אשר לא מצאנו על זה רבני התורה ומש"ה פסק כי אין חיוב חצי רמים בתם ובמוכר במועד ואשמיענו חירוש בתם כי בעבר גם התם משלם חצי רמים אבל הראב"ד סובר כי יש דין ירושה גם על זכות דין פרטי לזאת השיג בי אין הסברה כן ולדעתו גם בבן חורין יש חיוב רמים להיורשים מטעם ירושה ומקור לרעת הרמב"ם בזה כי אין דין ירושה בזכות פרטי של המוריש אולי הם דברי הש"ס ב"ק מ"ט ע"א אמר רבה לא שנו אלא שחבל בה בחיי הגר ומת הגר רביון רחבל בה בחיי הגר זכה בהו גר וכיון דמת הגר זכה בהו מן הגר אבל חבל בא לאחר מותו זכאי לה איהו בנוייהו ומחייב לשלומי לה לרירה א"ר חסרא מדי דיכי אטו ולדות צררי נינהו וזכאי בהו אלא איתיה לבעל זכה ליה רחמנא ליתיה לבעל לא והתו"ם בר"ה אטו כתבו דביורשים לא פלג ר"ה ומורה רזכו בהו דהא בכתובות כ"ג נערה איצטרך קרא לימעיטי שאין אדם מוריש זכות בתו לבנו והכא ליכא מעוט אבל הרמב"ם פסק כ"ג ד' הל"ב מה"ל חו"מ כי אם נגפה אחר מיתת הבעל אף דמי ולדות לאשה והראב"ד השיג

ו"ל א"א אין דבר זה מחזור מן הגמ' והה"ל דאפ"י לרבה ראמר כשחבל בה לאחר מיתת הגר דזכאי ליה איהו בנייהו ח"מ אשת הגר דאין לו יורשים דקיימא וקדמא איהו וזכאי בנוייהו אבל אשת ישראל שיש יורשים לעולם הם ליורשיו עכ"ל א"כ לענ"ד אפשר לאמר כי זה הוא מקור וסברת מחלוקתן כי להרמב"ם לשיטתיה מצד הסבה אשר אין דין ירושה בזכות דין פרטי לזאת משמע לו פשטות דברי ה"ס מחלוקת רבה ורב חסדה הוא רק אם האשה זכתה ברמי ולדות יען כי גם היא משותפת בהן אבל היורשין כודאי אין זוכין דמי ולדות כי זה זכות פרטי של המוריש אשר אינו בדין ירושה וכן הוא פשטות משמעות לשון רב חסרא ליתיה לבעל לא אשר משמעו כלל לא. אבל הראב"ד אשר לשיטתיה מצד הסברה כי יש דין ירושה על זכות פרטי מוכרח לפרש כי מחלקת רבה ור"ה הוא רק לגבי האשה אבל היורשים זוכים בהן לכ"ע וקושית התו"ם כי הלא לגבי זכות בתו איצטרך קרא למעוטי והכא ליכא מעוט לענ"ד אפשר לתרץ לרעת הרמב"ם כי חלוק הוא דין זכות בתו אשר זכה בו האב וכבר היא אצלו לזכות ממון ממשי ובעלות גם למכור לאחרים והוה ליה כמו קנס לאחר גמר דין לזכות דמי הולדות אשר קודם ההזק אין בו בהן כל זכות בעלות ממשיית ותלוי רק בזכותו הפרטי אשר הוא הבעל אין זה גם בזכות ירושה ולא צריכן למיעוט כלל. וכעין זה אפשר לישב את דעת הרמב"ם בפ"ה מה"ט חו"מ כי פגם הוא קנס ואין משלמין ע"פ עצמו והוא בעצמו פסק בפ"ג מה"ט נערה ובתולה האומר פתתי בתו של פלוני אע"פ שאין משלם קנס ע"פ עצמו אבל משלם פגם וצער ובושת אשר כן הוא בש"ס כתובות מ. ושבועות ל"ו והמ"מ הקשה בן והניחו בקושיא ולא תירץ כלום אבל לפי דברינו יהיה נוח כי נזק וצער של אדם בן חורין אינו דבר שינתן לאומדנה של ממון כי אין דבר זה עומד בשומת ממון ואדם בן חורין לא יקח כל ממון שבעולש לצער עצמו ולהזיק את גופו אבל פגם וצער של אונס ומפתה אשר התורה זכה לאב בזה כי הלא יכל למסרה למנוול ומובה שחין לצער

שם והיאך היא זיעה, עומד או יושב בבית המרחץ ואינו נותן מים עליו והוא מתחמם ומוזיע עכ"ל פירש"י שם. ומובן כיון שהזיעה הזאת יוצאת מגופו ע"י החום, ולא הובאו שם מים מבחוץ לכן לא גזרו. ומה ענין זה לזיעה או עשן או קיטור היוצאת מן המים שנתבשלו אם נחשבת כמים או לא?

כן הביא כת"ר ראה מציר דגים שאינו אלא מדרבנן משום רזיעה בעלמא. וכן הביא מפסחים דף כ"ד אמרו רמי תותים הוה זיעה בעלמא. ובשם הפ"י סימן ט' שיין שדף הוא חמץ נוקשא מפני שהוא זיעה. מכל זה ילפינן רזיעה קליש מממשות עכ"ל שם.

ידידי אהובי! הלא המושנים שונים הם, כי מהו הפירוש בכל הני "רזיעה בעלמא"? כלומר שהם רק מים בעלמא! ואמנם כן, כי בכל הנזכרים, נדרשות ממש האיסור או לכהפ"ח טעם האיסור, כמו בדגים טמאים או שרצים, ולכן אנו אומרים בהציר שלהם שאין בהם לא ממשות ולא טעם, רק זיעה בעלמא מים פשוטים שאיסורן רק מדרבנן. כמו כן אצל מי תותים לענין ערלה שאין בהם פירות ממש ולא משקה של ערלה רק זיעה מים פשוטים ומים של ערלה לא אסרה התורה. וכן לענין יין שרף של חמץ שאין בהם ממשות של חמץ ולא טעם של חמץ רק מים שנתהוו בהם טעם אחר ע"י אופן ההשתלשלותם ונחשבת נוקשא. והיכן מצא כת"ר מכל הני הנזכרים שקיטור לא נחשבת כמים?

כת"ר ירד לחקירה טבעית שאין לה שום יסוד, כי בכל פעם שהקיטור בא לאויר הוא פוגש עם האויר הקר ונעשה מים ממש.

וכן הזכיר כת"ר שבאמת אינו חידוש כי באירופה הרבה מקואות נתחממו ע"י קיטור, אינני מבין מהו שח. בווראי היה בן באירופה אבל רק למקואות כשירות של מ' סאה, אבל לא כמו שרצה כת"ר להמציא קולא זאת להשלים בקיטור אף למקוה חסידה.

סוף כל דבר כי לא מצאתי בדברי כת"ר עד כה שום דבר מסתבר ולא יסוד להחידוש שלו.

אותה א"כ כבר זה בנדר זכות ממון ושומת ממון ואין זה קנס ואחרי כתבי זה מצאתי כי גם הגאון האדיר האור שמח ז"ל ישב כן את הרמב"ם בזה הפס"ק ונהגתי כי כונתי לדעתו הגדולה וא"כ נראה כי דעת התו"ם והראב"ד הוא כי שייך דין ירושה גם בדבר אשר הוא זכות דין פרטי של המוריש לזכות לענ"ד לענין השאלה בעת אשר יורשי הרבנים אם המשמשים בקהילות או הרבנים המכשירים אינם בני הכי בני תורה ויראה לירש אביהם מורישם ואם כי בוראי חזקת מורישם הוא זכות דין פרטי אבל אם בעד הזכות החזקה אפשר לקבל ממון ראוי לנהג על פי דעת התו"ם והראב"ד כי יש דין ירושה בזכות פרטי של המוריש וכי היורשים ימכרו את זכות החזקה לרב שראוי להמשרה ואינו כל כך פשוט מה שאחרים מגדולי המחברים פסקו כי בענין זה אין זכות ירושה.

תשובה להרב הגאון ר' ניסן טעלושקין שליט"א

מאת הרב צבי הירש דאכאוויטץ

הנה במאמרו "תשובה לתשובה" בהמסלה אדר תש"א, הביא כת"ר ראיות שונות להנחתו "שקיטור ממי שאובים דומה לשאובים שהגלירו".

הוד כבוד ידידי שליט"א! יסלח לי אם אנכי אומד לו כי עירבב את המושנים וביבלל את הדברים.

וראשונה נראה את "הראי' המפורשת שקיטור שווה דינו למים שהוגלדו" מנמרא שבת דף מ' דלהזיע במרחץ ה' מותר בשבת קודם גזירה, ורק אח"כ נזרז משום רחיצה, הרי דבאופן זה כשהזיעה במקום חם והיא כקיטור אוירי בלי לחלוטית אין דינה כמים. עכ"ל, מריה דאברהם הרי שם לא קיטור ולא מים. רק מקום שהוחם ע"י אור ניסקת מבחוץ מתחתיו. והזיעה הזאת היוצאת מגופו התירו בשבת. ואיזה שייכת לקיטור אם נחשבת כמים? הלא רש"י פירש

הערת המערכת בשקלא ומריא של זיעה ושואבים

לענין שהוסף לספר הרב ר' צבי רוכאוויטש שליט"א בשקלא ומריא של זיעה ושואבים, וקבלנו עוד דברים בזה מהרבנים: ר' משה קלינווס סקידנער שליט"א, ר' אפרים בערמאן שליט"א, ר' י"ל עזרין שליט"א ועוד (רובם מסכימים לדבר ומהם גם מפקפקים), עלינו להעיר כי אחרי שכאן ב"הפרדס" (שנה ט"ו חוברת ב') שו"ת של רשכבה"ג הנאון רח"ע וצוק"ל בנידון זה, אין אנו מוצאים להגיד להמשיך בשקלא ומריא זו יותר כי כבר הורה זקן.

והרי כה דברי השו"ת הנזכרת, המטפלת בענין שלנו ממש, "אם ההב"א אין נקרא מים שאובים כי נשתנה סביונותו", שנסאל מאת ניסן הרב ר' יצחק קוסובסקי שליט"א ומשיב: מאי דמסקלא ל' פשיטא ל' לירידו הרב הנאון בעל חזון איש שליט"א בספרו מקואות סימן י' תנינא ס"ק י"א וז"ל שם: מים מרותחים על האש וכו' וישם במקוה מתהפכים האדים למים, נראה, דאף שנאמר מהם שלשה לוגים כמקוה אין פוסלים, ראדים לאו מים ופשוט שאין עושים מקוה בתחילה מאדים, ואם אכף נ' לוגים אדים ופתקו למקוה אין פוסלים משום שאובים ובמש"כ הראב"ד, דכל שאין עושים מהם מקוה אין פוסלים משום שאובים וכו' וכדאיא ביט"ע יו"ד סי' ר"א סעיף ל"א: מקוה שאובה שהגלירה סתורה משום מים שאובים, ניסוחו כשר להקוות, ולפי"ז מותר לעשות בתחילה מקוה באופן כזה, אלא שאין אנו עושים מעשה בדבר שלא שמענו מאבותינו אבל לענין מסור של נ' לוגין וראי יש להקל וכו'.

אירישע אפטיילונג

שמירת שבת באשטעטיגט ניט כשרות, חלול שבת אבער באשטעטיגט מרפות

מיט שווער נעמיט האָט דער ועד הרבנים אויף זיך גענומען די אויפגאבע צו וועקען דעם רעת הקהל אויף קצבים, וואָס זיינען מחלל שבת בפרהסיא. עס איז געווען אונגלויבליך, אז בוטשערס וואָס פרעטענרירען צו פארקויפן פֿען בלוזיז כשרות, וואָס האָבען כשרסייגס אויף וויערע פֿענסטער, אויף וואָס אידישע מענער און פֿרויען פֿארלאָזען זיך צו גלויבען, אז די ראָזיגע פֿלייש־קראָמען פֿארקויפֿען נור כשר, אז זיי זאָלען זיין אָפֿען שבת.

עס איז געווען שווער אַרויפצובריינגען אויפֿ'ן געדאַנק, אז אירען וואָס ווילען מען זאָל זיי גלויבען אז פֿאַר די הויכע פֿרייען

וואָס זיי זיינען באַרעכטיגט צו נעמען און איר רישע פֿרויען זיינען וויליג צו צאָלען, וועלען זיי פֿאַרקויפֿען כשר'ע פֿלייש, אויסגערייניגט פֿון חלב און אָדער, אָפֿגעגאַסען בעפֿאַר דריי מעת לעת, אז אַזעלכע אירען זאָלען בכלל מחלל שבת בפרהסיא זיין, און כל שכן אז די סטאָרס אין וועלכע אָט די כשרות ווערט צו געגרייט זאָלען זיין אָפֿען שבת. עס האָט זיך ניט געלייגט אויפֿ'ן שכל, אז עס געפינען זיך אידישע פֿרויען וואָס ברויכען כשר'ס, זאָלען אום שבת קויפֿען פֿלייש.

דער ועד הרבנים וואָלט די פֿראַגע ניט אויפֿ' גענומען ווען ס'וואָלטען ניט אָנגעקומען קלאָ געס אויף דעם חלול השם, אויף דער אומגע־ הערטער הפֿקידות, וואָס עס קומט פֿאַר עפענט־ ליך אין די סאַמע אידישע געגענדען.

דער ועד הרבנים האָט זיך געווענערט צו די אָנגעקלאָגטע מיט אזהרות חמורות, זיי זעהר שטרענג מזהיר געווען, אז זייער כשרות וועט געשטעלט ווערען אין צווייפֿעל אויב זיי וועלען ניט אָפֿשטעלען דעם חלול שבת.

דער העפֿטיקער פֿראַטעסט פֿון דעם ועד הרבנים געגען דעם חלול שבת אין די בוטשער סטאָרס האָט אָבער אויך אַרויסגערופֿען אַזעלכע פֿראַגען, מיט וועלכע אירען האָבען זיך געוועגט דעם צום ועד הרבנים, נעמליך:

מיינט איהר, רבנים, צו זאָגען אז אַלע בוטשער־סטאָרס וואָס זיינען פֿאַרמאַכט שבת זיינען דורכאויס כשר? ווייסט איהר דען ניט, אז עס זיינען דאָ בוטשאַרעס (פֿאַרשטעהט זיך, עס דערט זיך ניט וועגען כלל בוטשאַרעס, אָבער ס'זיינען דאָ אַזעלכע) וואָס שפּייזען זייער רע קונים מיט ניט קיין כשר'ע פֿלייש, וואָס ווייסען ניט פֿון ניקור, פֿון הרחה, וואָס קויפֿען אויף קראַנקע אָדער טויטע ניט גע'שוהט'ענע עופות און פֿאַרקויפֿען פֿאַר כשר'ע — און האַלטען דוקא פֿאַרמאַכט זייערע סטאָרס שבת, און אויב אַזוי, קענען רבנים נעמען אויף זיך די אחריות און זאָגען אז שמירת שבת אין בוטשער סטאָרס איז אַ סימן פֿון כשרות?

צו די ראָזיגע ענטפֿערען מיר, מיט דעם וואָס דער חפֿץ חיים זצ"ל האָט אַמאָל געזאָגט:

און מיר זיינען פון דאן געוואָרען די טרענער און פאַרשפּרייטער פון גייסט און מאָראַל. דאָס מיינט אָבער ניט צו זאָגען אז דער יו"ט איז באַזירט בלויז אויף דער הייליגער היסטאָרישער געשעהעניש. מיר געפינען ניט אין פסוק אז מיר זאָלען מאַכען אַן אות-זכרון אויף יענער צייט פון קבלת התורה, אזוי ווי, למשל, מיר מאַכען פסח און סוכות א, "זכר ליציאת מצרים", די מצה, "על שום שלא הספיק בצקם להחמיץ", און סוכה, "כי בסוכות הושבתי וכו'". פאַר דער גרויסער געשעהעניש פון קבלת התורה איז ניט דערמאנט אז מיר זאָלען מאַכען עפעס א סימבאָל, א זכר און דאָס איז ווייל פאַר קבלת התורה איז ניט באַשטימט קיין באַגרענעצטער צייט. ס'איז ניט א היסטאָרישע געשעהעניש וואָס איז פאַרגעקומען אמאָל, אין דער אַלטער פערנאָנגעניש, און האָט זיך דאן געענדיגט, אז מיר זאָלען דארפֿען יעצט מאַכען אַן "אות-זכרון" צו יענער פערנאָנגענער צייט. דער פראָצעס פון קבלת התורה וואָס האָט זיך דאן אָנגעפאָנגען, ציהט זיך דורך יעדער דור און וועט זיך קיין מאָהל ניט ענדיגען. דעריבער זאָגט דער תנא, "יום שנתנה" און ניט, "יום שנתקבלה", און מיר זאָגען אויך, "זמן מתן תורתנו" און ניט, "זמן קבלת תורתנו" ווייל צו קבלת התורה איז ניטאָ קיין באַשטימטער זמן. אזוי ווי אויף דער תורה אליין קען מען ניט אָנווענדען דעם באַגריף צייט, ווייל "היא קדמה לבריאת העולם", זי איז דער ראשית, "היא היתה כלי אומנתו של הקב"ה, היה מביט בה ובורא את העולם" (בר"ר פ"א), און זי אויך צוזאמען געבונדען מיט'ן אחרית, מיט דער עווינקייט, כשם שאין דבר אחד מן הטבע בטל לעולם, כך אין דבר אחד מן התורה זו לעולם (תנר"ב"א זוטא פ"י), ווייל דער גאנצער קיום העולם איז מיט איהר פאַרבונדען. ווען ניט זיי וואָלט אויף דער וועלט געווען תוהו ובוהו, "התנה הקב"ה עם מעשה בראשית ואמר: אם ישראל, מקבלים" התורה מוטב ואם לאו אחזיר אתכם לתוהו ובוהו" (שבת פ"ה ע"א), אזוי אויך די קבלת התורה איז אַן עוויגער פראָצעס, דעריבער האָט זיך דער

שבת איז אויסער א יסוד פון דער תורה און אירישיקייט אויך אַן, "אות" (אות היא ביני וביניכם) א שילד. אָבער אַלס א שילד האָט עס נאָך א ווערטא ווען הינטער דער שילד איז פאַראַן עפעס פון אירישען ווערטא. (פונקט ווי אַן "אדווערטיזמענט" פון א געשעפט וואָס האָט קיין ווערטא אויב דער געשעפט פאַר מאַנט ניט קיין וואַרע). און אזוי זאָגען מיר אויך אין דעם פאַל. שמירת שבת פון בוטשאַי רעס, ווי פון אַלע אירען, איז אַן און פאַרויך א פונדאמענט פון תורה און אמונה, אָבער אַלס א שילד האָט שמירת שבת נאָך דאן א ווערטא, אויב דער בוטשער איז באמת א כשר'ער און איז נזהר צו געבען אירען דורכ'אויסגע כשרות. שמירת שבת אליין זאָגט נאָך ניט עדות אויף די כשר'קייט פונ'ם בוטשער. אָבער אויב שמירת שבת איז נאָך ניט קיין פאַרויכערונג אז די בוטשער'סטאָר איז א דורכ'אויס כשר'ע, איז אָבער זיילול שבת, דאָס הייסט א סטאָר וואָס איז אָפֿען שבת, געוויס זיכער ניט קיין באַגריבליכע אויף כשרות. און מיר פאַרשטעהען ניט ווי אזוי קען א איד וואָס זוכט כשרות זיך סומך זיין אויף די כשרות פון אַזאָ בוטשער וואָס איז מחלל שבת און האַלט זיין סטאָר אָפֿען שבת. און אויף דעם האָבען מיר מזהיר געווען און מיר זיינען ווידער מזהיר.

זמן, "מתן" תורתנו

פון שמאל ד. מחרש"ק

"הכל מודים בעצרת דבעיני נמי לכם, מ"ט יום שנתנה" בו תורה הוא" (פסחים ס"ח ע"ב), ס'איז אָהן שום צווייפל אז יעדער איד דאַרף אויסדריקען זיין צופרידענהייט און משמח זיין זיך אין דעם יום טוב שבועות, ווייל אין דעם טאָג זיינען מיר, נאָך מיט העכער דריי טויענער יאָהר צוריק, געוואָרען אַן, "עם סגולה", דערמיט וואָס, "בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו". אין דעם טאָג איז די תורה גע'וואָרען אַן אייגענטהום פון דאָס אירישע פֿאָלק

כביכול ניט אויסגעדריקט מיט א וואָרט פון עבר אָדער עתיד נאָר „מקבלים“ א הווה, א זאך וואָס עקזיסטירט שטענדיג — יעדער טאָג, יעדע שטונדע, יעדע רגע איז קבלת התורה.

קבלת התורה איז ניט א זאך וואָס איינער קען עס איבערגעבען אָדער מוציא זיין א צווייט טען. א פאָטער קען עס אפילו ניט איבערלאָז זען צו זיינע קינדער, „התקן עצמך ללמוד תורה שאינה ירושה לך“ (אבות פ"ב), אזוי ווי „האשה נקנית“ און כל זמן מען איז איהר ניט קונה, איז זי א פרעמדע, ניט זיינע, הגם זי מעג זיין באשטימט פאר איהם „ארבעים יום קודם יצירתה“, אזוי איז אויך „התורה נקנית“ (אבות פ"ו) מען דארף איהר קונה זיין, און אויב איך בין איהר ניט קונה איז זי צו מיר פרעמד, ווי די גמרא זאָגט (יומא ע"ב ע"ב) אז „כתר תורה עדיין מונח הוא, כל הרוצה ליקח יבוא ויקח“, אָבער „קיצה“ מוז זיין, מען דארף איהר מקדש זיין מיט די זאכען וואָס דער תנא רעכענט אויס אין אבות, וואָס די ערשטע זאך איז: „בתלמוד“, אליין לערנען און איבערהויפט געבען א מעגליכקייט אז קינדער זאָלען אין ישיבות לערנען, ווייל „אין העולם מתקיים אלא בשביל תינוקות של בית רבן“ (שבת קי"ט ע"ב). אָהן למוד איז ניטאָ קיין קבלת התורה, דערצו העלפט ניט קיין זכות אבות, אפילו קינדער פון גרויסע חכמים ירש'ענען עס ניט פון זייער פאָטער (נדרים פ"א ע"א).

און אזוי ווי די תורה זעלבסט איז ניט באַגעדעניצט מיט דעם באַגריף „אַרט“ — „ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים (אויב י"א), אזוי אויך קבלת התורה, ד. ה. למוד און הבנה איז אויך ניט באַגעדעניצט מיט'ן מושג „מקום“, אפילו די „מצוות התלויות בארץ“ — דער חלק התורה וואָס איז פערבונדען מיט ארץ ישראל — האָט מען אויך אונז אין מדבר געגעבען, ווייל למוד התורה איז מיט קיין ארט ניט פערבונדען. מדרכי האָט מיט קינדער געלערענט דעם דין פון „קמציה“ אפילו אין פרס און אפילו אין אזא צייט ווי די גזירת המן,

ווייל עד האָט געוואוסט אז דער למוד וועט איבערגעגעבן די גזרות פון די וועלכע ווילען אויסראטען דאָס אידישע פאָלק, און דעריבער איז „תלמוד גדול ממעשה“, ווייל מעשה איז באַגעדעניצט מיט צייט און ארט, יעדער מצוה האָט איהר אורזאך, איהר צייט און איהר אָרט, אָבער למוד התורה, ד. ה. לערנען ווי מען דארף טאָן די מצוה, ווי מען דארף מקיים זיין די מצוה, דאָס איז ניט פערבונדען מיט צייט און ארט, אומערדום וואו מען לערענט איז „מביא לידי מעשה“.

און דערפאר האָבען עס די חז"ל אזוי הויך אָפגעשאצט דעם יו"ט שבועות, וואָס גראדע אין דעם טאָג איז אונז די תורה געגעבען געוואָרען, ווייל נאָר דורך דער תורה זיינען מיר געוואָרען אן אייביגע פאָלק, און „אי לאו האי יומא דסא גרים“ וואָלטען מיר ניט געווען בעי סער פון אנדערע גרעסערע פעלקער וואָס זיי נען שוין לאָנג אונטערגעגאנגען און פון זיי איז קיין זכר ניט געבליבען.

דער טאָג בינדעט צוזאמען „ישראל ואריותא וקורשא בדיק הוא“, ד. ה. דער כביכול איז אייר ביג „אני ראשון ואני אחרון“, און ווי די תורה איז אייביג „לא תהא מחולפת ולא תהא תורה אחרת“, אזוי איז אויך דאָס אידישע פאָלק אן עם נצחי וועלכע וועט קיין מאָהל ניט אונטערגעהן.

און מעגליך אז טאקע דערפאר האָט דער אינסטינקט פון אונזער פאָלק אונז דיקטירט, אז מיר זאָלען אימער אָפהיטען און פייערען דעם אנדענסונג פון דוד המלך אין זיין יום הפטירה, וואָס קומט אויך אויס גראדע שבועות (מדרש דות פ"ג), ווייל דוד המלך איז ווירטליך דער דיקטינגער סימבאָל פון דאָס אידישע פאָלק. דוד המלך איז געבאָרען געוואָרען א נפל און ווען אדם הראשון וואָלט איהם ניט אוועקגעגעבען זיבעציג פון זיינע יאָהרען, וואָלט ער די ליכטיגע שיינ ניט געזעהן (מדרש תהילים פ' צ"ב), און דאָך איז „דוד מלך ישראל חי וקים“ עד לעבט אייביג און די גאנצע האַפנונג פון דער גאולה איז מיט איהם פאָר בונדען, און אזוי אויך דאָס אידישע פאָלק,

דאנענען עמקות אין לערנען, דאס איז א פארמענען וואס ליגט אין אן איינגעארבעטען געשעפט וואס טראגט גרויסע פארדינסטען, דאס ווערט איבערגעגעבען פון דור צו דור; דאס איז דער אידישער אוצר, דאס פאלק'ס פארמער גען פון וועלכען דאס גאנצע אידישע פאלק ווערט געשפיזט אין פרידענס צייט און שעפט אויך זיין יניקה אין די שווערסטע מלחמה צייטן טען פאר דעם אידישען פאלק. אזא פארמענען לאזט זיך ניט אזוי ניד פאר'ת'לעווען, ווייל עס איז אין איינגעפונדערטער מיט טיעפע ווארצ'לען ביי קוואלען וואסער.

און דעריבער האבען די גדולים פון די פריערדיגע דורות שטענדיג געזאגט, אז וואס מעהר ישיבות זאלען זיין ביי אונז, ישיבות מיט טיעפע לומדות. זיי האבען נוט געוואוסט אז ניט אלע תלמידים וואס קומען אריין אין די ישיבות וועלען דערלאנגען צו דער מדרגה, אבער די שטרעבונג איז געווען דערצו, און דאס האט געבראכט די געוואונשטע רעזולטאטען. לויט דעם דיאגנאז פון אונזערע חז"ל, אויף דעם פסוק אדם אחד מאלף מצאתי, אז פון טויזענט וועלכע געהען אריין אין די ישיבות זיינען אזויפיעל פראצענט געווארען בעלי בתים און אזא טהייל איז געווארען לומדים, און נאך א קליינער פראצענט, נישט מעהר ווי איינער פון די טויזענט איז געווארען דער אמת'ער גדול, דאס וואס חז"ל האבען גערופען א בעל הוראה. און דער חפץ חיים זצ"ל פלעגט צולייגען צו דעם מאמר די קורצע אבער זאכליכע באדערקונג, אז אויב עס זיינען פאראן טויזענט וועלכע געהען אריין אין די ישיבות, דאן קען ארויסקומען אט דער אחד מאלף, דער אמת'ער גדול. אויב אבער עס פלעגט איינער צו די טויזענט אריינגעהער דאן קען חלילה פעלען אט דער איינער, דער גדול . . .

און ווען מיר רעדען דא אין אמעריקע ווער גען ישיבות מינט עס מעהרסטענטהיילס אזעלכע תורה אנשטאלטען אין וועלכע מען לערענט דאווענען, חומש מיט דש"י און אביסעל נמרא, אזוי אז די העכערע תורה אנשטאלטען וואו עס ווערט געלערענט מערער נמרא און שפע-

דוכט זיך די קלענסטע און שוואכסטע פאלק, "המעט מכל העמים", א פאלק וואס ווערט איבעראל גערודף'ט און געפייניגט, א פאלק וואס איז ארומגעוויקעלט מיט שונאים וואס ווילען איהר אויסראטען פון דער וועלט, און דאך האבען מיר ביז יעצט איבערגעלעבט גרעסערע און שטארקערע פעלקער פון אונז.

און דאס שטארקט אונזער האפנונג אז בעה"ש וועלען מיר יעצט אויך איבערלעבען אונזערע יעצטיגע פערפאלגער, מיר וועלען דערלעבען צו זעהן ווי דער איד וועט זיין מרייסט געפינען בנאולת עמנו, בבנין ארצנו און בהפרחת תורתנו.

פלאכקייט און טיפקייט אין אידישען חנוך

(איינדרוקען פון א באזוך אין א מתיבתא
אין ניו יארק)

פון ש. ווילנער

פלאכקייט גרעניצט זיך מיט שבחה, טיפקייט גרעניצט זיך מיט זכרון; פלאכקייט איז בעל הבית'יש, טיפקייט איז לומדות. ווען מען פלעגט אמאהל זאגען אז דער איז א למדן, האט עס געהייסען אז "עמקן", אזעלכער וועלכער קען זיך גרונטעווען, ארונטערלאזען אין די טיפקייטען פון ים התלמוד.

און עמקות אין לערנען, דאס איז וואס עס האט אויפגעהאלטען די תורה ביי אירען. טיפ קייט אין לערנען קומט נאך פון יניעה, פון פיעל הארעווען, דענקען און טראכטען. פון דעם "אם בחוקותי תלכו, שתהיו עמלים בתורה." א בעל הבית'ישע בלאס נמרא אין בית המדרש איז געוויס פון גדולים וויכטיגקייט, אפילו א חברה עין יעקב אדער א חברה מקרא אין א שטאדט איז פון די יסודות היהדות, אבער דאס איז מעהר ניט ווי א פארמענען וואס ליגט אין א באנק, עס טראגט קליינע אינטערעס, מען קען עס אויך מאכען ידש'ענען קינדער, אבער עס איז ניטא קיין נאראטעטיע אז די קינדער וועלען די געלט ניט פאר'ת'לעווען.

טער גמרא מיט תוספות און ראשונים האָבען שוין געמוזט משנה השם זיין און זיך א נאָמען געבען „מתיבתא“.

און וועגען א באַזוך אין איינע פון די מתיבתות וויל איך דאָ זיך טהיילען מיט די געהערטע לעזער פון המסלה.

לויט מיין הקדמה האָט די מתיבתא תפארת ירושלים אויך געדארפט זיין איינגעטהיילט אין צוויי קאטעגאָריעס, א ישיבה פאר חומש מיט רש"י און נביאים מיט התחלת גמרא אין די ערשטע פיער מחלקות, און א מתיבתא פון גאָר א גרויסען פארנעהם אין די העכערע רריי מחלקות, וואו עס ווערט געלערענט ניט נאָר גמרא מיט אלע תוספות, נאָר וואו עס ווערט געלערענט אויף דעם שטייגער פון די דערמאנטע טע ישיבות אין דער אַלטער היים, און וואו דער טראָפּ ווערט געשטעלט אויף עמקות און טיעפער רע לומדות, א דאנק דעם זעהר געלונגענעם פערסאנאל פון די ראשי ישיבות אין דער מחלקה, וועלכער באַשטעהט פון אנערקענטע גאונים, וועלכע האָבען נאָך גע'שמו'ט אין יוראָפּ.

ווען איהר נעהט אַריין אין די מחלקות פון דער ישיבה־מתיבתא מערקט איהר גלייך, אז איהר געפינט זיך אין א גרויסען תורה אַני שטאַלט וועלכער ווערט אָנגעפיהרט פון אַן ערפאָהרענעם פּעדאָגאָג, א מנהל. דער מוסטער־האָפּטער אָרדנונג אין אַלע קלאַסירומס, די זוּי בערסקייט אין די צימערען אַליין, א זאך וואָס איז ליידער פאַררעכענט פאַר „לוקסוס" אין פּיעלע פון אונזערע ישיבות, די פיינע האַלטונג פון די לעהרער אין די קלאַסען, און דער רעס־פּעקט פון די תלמידים צו די לעהרער און צו די בעזוכער — דאָס אַלץ זאָגט ערות, אז רי בירה אָט א בעל הבירה, וועלכער זאָרגט פאַר דעם אַנשטאַלט אזוי ווי א גוטע מוטער פאַר איהר בן יחיד.

ווען איהר פאַרבריינגט אין די ווענט פון אַט רעם גרויסען פינף שטאַקענען בנין א פאַר שטונדען, פאַרגעסט איהר זיך אז איהר געפינט זיך אין דעם אזוי גערופענעם אירישען מוואַר־טאל פון ניו יאָרק, אין די נאַלעווקסעס פון

וואַרשע אָדער אירישע גאס פון ווילנע. אייך דאָכט זיך אז איהר שפאַצירט דאָ אין א מאָד דערנע דעגירונגס שוהלע אויף בראַדוויי אָדער סענטראַל פאַרק. איהר מערקט אפילו ניט די אַרימקייט פון די תלמידים, וועלכע גרופירען זיך פון די אַרימסטע שיכטען פון דער אירישער באַפעלקערונג אין ניו יאָרק און אויסער ניו יאָרק. זייערע סווערערס וואָס זיי טראָגען זיי נען טאקע אַלטע, אָבער ניט צוריסען, זייערע אויבער מאַנטלען זיינען אפּשר ניט גאָר מאָדער־נע, אָבער יעדער מאַנטעל האָט א הענגער און הענגט דאָכט זיך אויף דעם זעלבען פּלאַץ ווי ער איז געכטען געהאַנגען.

דאָס אויסקוקען פון די תלמידים אין אַלע מחלקות מאַכט זעהר א גוטען איינדרוק. דאָס איז א דאנק די גוטע גארהאפטע שפּיז וואָס די קינער באַקומען אין דעם דיינינג רום פון דער מתיבתא דריי מאָהל טעגליך. פיעלע פון רי ניט גאָר אַרעמע בעלי בתים וואָלטען זיך ווינשען צו האָבען אַזעלכע גוטע מאָהלצייטען אין זייערע היימען. פאַר דעם עסען זאָרגט זיך שוין א ספּעציעלע קאָמיטע פון ווירדיגע בעלי בתים, וועלכע העלפען דעם מתיבתא צו באַ־שפּיזען איהרע תלמידים פון דאָס שעהנסטע און בעסטע.

עטליכע און זעכטיג תלמידים פון דער אַלגע־מיינער צאָהל וואָס גרייכט ביז צוויי הונדערט און פופציג, זיינען פון אויסער ניו יאָרק. הויפּט־זעכליך פון די ניט גאָר ווייטע שטעט, אזוי ווי פּיאָדעלפּיא, נואַרק, דזשורזי סיטי, פּע־טערסאָן, איינינגע זיינען אויך פאַראַן פון אזוי ווייט ווי אַהויאָ, טעקסעס און זאָנאָר די ווייטע קאליפּאָרניאַ איז דאָ פאַרטראָטען מיט א פאַר תלמידים פון לאַס־אַנגעלעס. די גרעסטע העיפּט פון די אויסער ניו יאָרקער תלמידים געכטיגען אין די דאָרמיטאָרי צימערען פון דער מתיבתא. די תלמידים האָבען דאָ א זעהר באַקוועמע היים מיט אַלע איינריכטונגען, ווי קלאַזעטס פאַר יעדען כּחור באַזונדער, ריינע זויבערע בעטען מיט א וואַש צימער, און אויך א שאַווער רום מיט הייסע און קאַלטע וואַסער. די צימערען אַליין זיינען זעהר גרויס, און באַ־

מנהל פון דער מתיבתא, וועלכער זאגט באלד נאכ'ן דאוונען א שיעור אין אורח חיים וואס דויערט אומגעפער ביז 20 מינוט. דאן געהען אלע ארונטער אין דיינינג רום וואו עס ווארט שוין פאר זיי א גוטער פרישטיק. דער פרישטיק טאג טאג נישט דויערען מעהר פון 20 מינוט, ווייל א פערטעל צו 9 מוזען שוין אלע תלמידים זיין אין זייערע קלאס צימערען, ווען די תלמידים פאנגען אן.

אין די אינגערע מחלקות, וועלכע איך רוף אן ישיבה, ווערט געלערענט פון התחלת חומש מיט רש"י, נביאים ראשונים, התחלת גמרא ביז צו צוויי בלאט גמרא א וואך מיט לייכטערע תוספות. אין די אונטערשטע צוויי מחלקות ווערט אויך געליינט אכט אויף שרייבען און לעזען העברעאיש, וועהרענד אין די דריטע מחלקה, ווערט שוין געשטעלט דער טראפ הויפט זעכליך אויף דעם למוד פון גמרא, חומש און נביאים, און די פערטע מחלקה וואלט געדארפט אייגענטליך הייסען א מכינה צו דער מתיבתא, ווייל פון דארטען געהען שוין די תלמידים אריבער אין דער מתיבתא, אין וועלכען דער למוד הגמרא פארנעמט דעם אויבען אן, גמרא מיט אלע תוספות גלייך אין דער ערשטער מחלקה פון דער מתיבתא, און ביז טיעפע לומדות אין ראשונים און אחרונים אין דער לעצטער מחלקה.

(המשך יבא)

באשטראפטע מאכילי טריפות

מיד האָבען ערהאלטען פון מר. ש. באום, דער הויפט אכטונגעבער אויף דער דורכפיהרונג פונ'ם כשר געזעץ, פאלגענדע מעלדונגען פון באשטראפטע מאכילי טריפות:

(1) דזשוליוס באסס איז דעם 28טען מארטש באשטראפט געווארען דורך „ספעשעל־סעשאנס קאָורט“ צו הונדערט דאלאר אָדער 30 טעג אַרעסט. אין זיין רעסומאַראַן אויף 119 נאָרפאלק סטריט, ניו יאָרק, וועלכער טראָגט דעם נאָמען: „אי. ענד ר. כשר

נאָמען מיט זוהן־שטראַלען דורך דעם גאַנצען טאָג. אויף דעם אָרדנונג אין דער דאָרמיטאָרי פאָסען אויף די בחורים אליין, לויט דער רייהע, יעדער אין זיין טאָג אָדער וואָך.

די קלענערע העלפט תלמידים פון אויסער ניו יאָרק נעכטיגען אין געדונגענע צימערען אין שכנות מיט דער ישיבה. דער רענט פרייז איז א צוטריטליכער. פאר דעם האָט שוין געזאָגט דער אָפּיס פון דער ישיבה, אז מען זאָל נישט בערייסען זייערע תלמידים.

די תלמידים פון ניו יאָרק און ברוקלין קוֹממען אין דער ישיבה אין דער פרי האַלב נאָך אכט, און פאָהרען אַהיים פאַרנאָכט אַרום זעקס אַזוינער. זיי באַקומען בלויז לאַנטש אין דער ישיבה, איינס אַזוינער בייטאָג, אין דער נרויז סער הפסקה צווישען די אירישע און ענגלישע למודים. די אַלע אַנדערע תלמידים פון אויסער ניו יאָרק באַקומען, ווי געזאָגט, אויך פרישטיק און אַווענט עסען אין דער דיינינג רום פון דער ישיבה.

דער סדר תלמודים הויבט זיך דאָ אָן פאַר אַ בעדייטענדע צאָהל תלמידים האַלב נאָך זיבען אַזוינער אין דער פריה. דאָס זיינען די תלמידים מעהרסטענמאָל פון אויסער ניו יאָרק אָדער די וועלכע וואָהנען אין דער סביבה פון דער ישיבה, וועלכע קומען אין דער ערמאָנטער צייט אין בית המדרש פון דער ישיבה צום דאוונען מיט דעם אַזוי גערופענעם ישיבה־שען מנין. אונגעפער זעקס אָדער אכט מנינים בחורים קומען זיך צוזאַמען מיט דעם מנין, וואו די גאַנצע גבאות און שמשות אַרבעט ווערט אָנגעפיהרט פון די בחורים אליין. זייערע אייגענע חזון, אָן אייגענע בעל קורא און אייגענע גבאים וועלכע טהיילען די כבודים און עליות צו די בחורים. קיין בעלי בתים דארפן אייגענעמליך דאָ נישט דאוונען, נאָר איהר טרעפט אַמאָהל אין מעריב זייט זיצענדיג אַ פאַר בעלי בתים לומדים, וועלכע ווילען דוקא דאוונען מיט דעם ישיבה־שען מנין, ווייל דאָ דאווענט מען „געשמאַקער“, נישט אַזוי בחפזון־דיג ווי בעלי בתים.

מיט דעם דאָזיגען מנין דאווענט אויך דער

אָדער „פּרישע פלייש“, א. ד. ג., זאָלען מוזען אויך האָבען אַנשריפטען אין ענגליש וועלכע זאָלען לייטען: „מיר פאַרקויפּען נאָר ניט כשר'ע פלייש אָדער שפייז“ אָדער „מיר פאַר-קויפּען כשר'ע און ניט כשר'ע פלייש און שפייז“.

די אָפטיילונג פאַר דער דורכפיהרונג פונ'ם כשר נעזעץ ביי דעם סמיט דעפאַרטמענט פון אַגריקולטור און מאַרקעס, האָט די דאָזיגע ערקלעהרונג פובליקירט און געפאַדערט, אז עס זאָל אויסגעפירט ווערען ניט שפעטער ווי דעם (פאַרגאַנגענעם) ערשטען מאי.

רעסטאראַנט, איז געפונען געוואָרען ניט קיין כשר'ע סטיקס און קלאב פלייש.

(2) לואיס גליקסמאַן, דער אייגענטימער פון א פלייש מאַרקעט אויף 1195 נאָסטערענד עוועניו, ברוקלין, איז דעם 2טען אפריל באַ-שטראָפּט געוואָרען אין „קאָרט און ספעשעל סעשאַנס“ צו 100 דאָלאַר שטראַף אָדער 30 טעג אַרעסט. אין זיין אייז-כאַסס איז געפונען געוואָרען ניט קיין כשר'ע לעבער, וועלכע איז געקויפט געוואָרען, ווי דער ביל וואָס איז גע-פונען געוואָרען דאָרט האָט געצייגט, ביי סוויפט און קאָמפאַני, ברוקלין, וועלכע פאַר-נעהמט זיך מיט פאַרקויפּען נאָר ניט קיין כשר'ע פליישען.

(3) יוסף-דושאַזעף דייווידזאָן איז דעם 9טען אפריל פאַראורטיילט געוואָרען דורך דעם דערמאָנטען געריכט צו 100 דאָלאַר פאַר עובר זיין אויף דעם כשר נעזעץ, און הונדערט דאָלאַר פאַר אַטאַקירען דעם כשרות-אינספּעק-טאָר. דער אינספּעקטאָר האָט נאָכגעפאָלגט דעם פאַראורטיילטען פון א ניט-כשר'ן בוטשער שאַפּ אויף סטענמאַן סטריט צו זיין ביזנעס אויף 7119—5טע עוועניו, ברוקלין — א כשר רעסטאָראַן און דעליקאַטעסען — וואוהין ער האָט אָפּגעטראָגען פלייש געקויפט אין דעם דערמאָנטען ניט-כשר'ן פּלאַץ. ווען דער אינ-ספּעקטאָר האָט איהם געוויזען זיין „בעדזש“ האָבען ביידע, ער מיט זיין פרוי, אַטאַקירט דעם אינספּעקטאָר, און אין דער זעלבער צייט אַרויסגעוואָרפען די פלייש דורכ'ן פענסטער אין יאָרד. דער געריכט האָט באַמערקט, אז נאָר צוליב זיין אַלטקייט און שוואַכקייט פאַר-שיקט ער איהם ניט אין פּריזאָן.

ב ר כ ת ת נ ח ו מ י ם

בלב דבי ובנפש נכאה הננו משתתפים בכל עומק גשמתנו בצערו הגדול של ידידנו וחברנו הותיק מראשי וגדולי ועד הרבנים דנויאָרק רבתי הרב הגאון הגדול בעל מחדש מצוין הלן בעומקה של הלכה, עסקן נמרץ ומסור בכל עניני דת קדשנו וכו' מהור"ר

משה בנימין מאַמאַשאָן שליט"א

בגנעה בו יד ד' ונלסחה ממנו אשת בריתו ומחמד עיניו הרבנית המצוינה בלב טהור במדות תרומיות ובנועם טעמה מרת חנה עלקע ו"ל, בת הגאון הגדול מגדולי הדור מרן צבי יעקב אפענהיים זצ"ל, אב"ד דסעלעם. ומלכנו הכונאב אנו קוראים: „אוי ואבוי לחבר גדול זה, שעולמו חשך בעדו!“ וד' ישלם נחומים לו ולמשפחתו הכבודה וימצא נוחם לנפשו הנאלאה בשקידתו ויניעתו הרבה בתורת ד', בחרשו חרושים נהירים וסבירין, ובעברתו הרבה והגדולה בכל עניני היהדות, ויתנחם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.

חבריו הכונאבים את כאבו,

ועד הרבנים דנויאָרק רבתי

א וויכטיגע ערקלעהרונג

דער גאָווערנאָר פון ניו יאָרק האָט אונטער-געשריבען אַן „אַמענדימענט“ ערקלעהרונג צום כשר נעזעץ, וואָס זאָגט, אז געשעפטען וואָס נוצען אידישע כוכשטאָבען צו אַדווערטייזען אַז זיי האַלטען אַן „וואַרשט געשיפטען“